



NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM
LUDOVIKA

ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI
TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA CIVILIA

Pályakezdő Civilisták III. Szimpóziuma

A 10 éves Polgári Törvénykönyv

2023/5.

Szerkesztette: Muzsalyi Róbert

Tartalom

Dúl János

A közkereseti és a betéti társaság jogutód nélküli megszűnésére irányadó rendelkezések legújabb változásai	3
1. Bevezetés	3
2. A közkereseti és a betéti társaságok jogutód nélküli megszűnése a gyakorlatban	3
2.1. A rendes bíróságok joggyakorlata	3
2.2. Alkotmánybírósági határozatok és végzések.....	8
2.3. Részkövetkeztetés.....	11
3. A Ptk. és a Ctv. módosítása	11
4. A Ctv. módosítása.....	14
5. Záró gondolatok.....	15
Felhasznált irodalom:	16

Muzsalyi Róbert

Kógencia és diszpozitivitás a társasági jogban – szemelvények a felsőbbírószági gyakorlatból	18
1. A diszpozitivitás érvényesülési köre	19
1.1. Részvénykönybe történő betekintés korlátozása.....	19
1.2. Lehet-e egy kft-nek igazgatósága?.....	21
1.3. Csak a létesítő okiratban lehet eltérni?	22
2. Van-e eltérést egyedileg tiltó szabály?	22
2.1. Vételi jog kikötése az alapszabályban	22
3. Védett személyi kör jogainak nyilvánvaló sérelme.....	24
3.1. Határozatképesség eltérő szabályozása.....	24
3.2. Személyes érintettség a döntéshozatal során	25
4. Törvényes működés feletti felügyelet érvényesülését akadályozza	28
4.1. A perindítási határidő eltérő meghatározása	28
5. Összegzés	28
Felhasznált irodalom.....	29
Jogesetek jegyzéke	30

A közkereseti és a betéti társaság jogutód nélküli megszűnésére irányadó rendelkezések
legújabb változásai
Dúl János¹

1. Bevezetés

A társasági jog és az öröklési jog kapcsolatának vizsgálata mindig aktuális kérdéskör, folyamatosan merülnek fel olyan újabb megválaszolendő kérdések, amelyeknél legalábbis meg kell kísérelni a helyes válasz megadását. E téma azért különleges számomra, mert doktori értekezésemet ebből a témából írtam.²

Az értekezés főbb csomópontjai az alábbiakban ragadhatók meg: mi történik a gazdasági társasággal, amennyiben meghal a tagja, illetve a hagyatékban miképp jelenik meg a társasági részesedés. Az előbbi kérdéskörnél a döntően személyegyesítő jegyekkel bíró közkereseti és betéti társaságok megszűnhettek (a korábban jogvesztő határidők folytán); míg a korlátolt felelősségű társaságok és a részvénytársaságok akár egy taggal, illetve részvényessel is működhetnek, azok létezését alapvetően nem érinti az, ha a társaság tagja elhalálozik.

Amennyiben a részesedésnek a hagyatékban való megjelenését vizsgáljuk, úgy a közkereseti és a betéti társaságnál erről nem szólhatunk. A többi, megmaradt taggal való megegyezés lesz a társaságba történő belépés alapja, a megegyezés hiánya esetén csak elszámolási jog illeti meg az örökös(öke)t, azaz nem feltétlen lesz az örökösből tag. Az üzletész örökölhető, de a tagként való bejegyzést kérni kell; a részvénytársaság részvénye a dolgozói részvény kivételével pedig szabadon örökölhető.

Jelen tanulmány két vizsgálati szempontot követ: egyrészt az értekezés 2018. évi lezárását követő, e témához illeszkedő közzétett jogesetek rövid bemutatása és elemzése, másrészt a közkereseti és a betéti társaság jogutód nélküli megszűnésére vonatkozó megváltozott rendelkezések áttekintése és elemzése.

Az apropót a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk./kódex) elfogadásának 10. évfordulója is adja. A kerek évfordulók általában arra sarkallnak minket, hogy megálljunk és visszanezzünk a megtett útra. Ennek az útnak egy részét vizsgáljuk meg az értekezés lezárását követően.

2. A közkereseti és a betéti társaságok jogutód nélküli megszűnése a gyakorlatban

A bíróságok több olyan ügyet bíráltak el, amelyek a jellemzően személyegyesítő társaságok megszűnésével voltak kapcsolatosak: ezek közül a rendes bírósági szervezetrendszer mellett az Alkotmánybíróságon is születtek releváns döntések.

2.1. A rendes bíróságok joggyakorlata

A joggyakorlatban a témakör dinamikus részéhez, a gazdasági társaságok egzisztálásához kapcsolódóan a közkereseti és a betéti társaságokkal összefüggő kérdések merültek fel

¹ Adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Civilisztikai Tanszék. A TKP2021-NKTA-51 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NKTA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

² DÚL János (2018b): *A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal*. PhD-disszertáció. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

leggyakrabban, ezeknek a jogutód nélküli megszűnése képezte számos alkalommal a jogvita tárgyát.

A közzétett eseti döntések fejrészei leggyakrabban a törvényi (egyébként is alkalmazandó) rendelkezéseket ismételik meg, ezért az olvasóban joggal merül fel az a gondolat, olyan, mintha a társaság képviselői nem ismernék az irányadó jogszabályokat. Gál Judit ezt akképp fogalmazza meg, hogy „sem a közkereseti társaságok tagjai, sem pedig az igen nagy számban működő betéti társaságok tagjai nem tették magukévá ezt a szabályozást, de gyakran a társasági joggal foglalkozó jogi képviselőket (legtöbbször a tagváltás hat hónapon túl előterjesztett bejegyzési kérelme kapcsán) is meglepetésként érte a változásbejegyzési kérelem elutasítása és a kényszermegszűnés elrendelése”.³ Ilyen esetben a kényszertörlési eljárás megindítására nem kizárólag a társaság gazdasági tevékenységével, hanem tulajdonképpen a társaság tagjainak, képviselőinek mulasztásával összefüggésben került sor, azt személyükben rejlő okok is előidézhették.⁴

Gál Judit szerint méltányolható esetekként fordulnak elő azok az ügyek, hogy egyes mikrovállalkozások egymástól nagy távolságra élő tagjai adott esetben a legnagyobb gondosság mellett sem értesülnek olyan halálesetről, amely az egy főre csökkenést vagy az egyetlen beltag/kültag tagsági jogviszonyának megszűnését okozva a társaság hat hónapot követő ex lege megszűnését idézi elő. Álláspontja alapján a képviselő, a megmaradt tag kötelességszegése vagy hanyagsága nem állapítható meg sok ilyen esetben, mert társa haláláról nem tájékoztatják, így nem is kerül abba a helyzetbe, hogy pótlásáról gondoskodni tudna. Még abban az esetben is csak nagyon enyhe fokú – a jog nem ismeretéből eredő – felróhatóság állapítható meg, ha értesült a megmaradt tag társa haláláról, de pótlásáról azért nem intézkedett időben, mert az örökösökkel együtt várta a hagyatéki eljárás vagy az esetleges osztályos egyezség megtörténtét. A társaság kényszerű megszűnése túlzott joghátránynak tűnik, az azzal együtt járó eltiltás alkalmazása azonban már indokolatlanul komoly szankciót jelent.⁵

A jogi szabályozás alapos ismeretének hiányát bizonyítja a BDT2018. 3887. számon közzétett eset, amelyben a fél szerint a bíróságnak valónak kellett volna elfogadnia azt a „köztudomású tényt”, hogy az örökagyó kültag „üzletresztét” az örökösök a hagyatéki megnyílásának időpontjában a törvény erejénél fogva megszerezték, így a társaság tagjainak száma egy napra sem esett két fő (egy beltag és egy kültag) alá. A Ptk. szerint a tagsági jogviszony megszűnik a tag halálakor,⁶ természetesen így a társasági részesedés örökléséről se lehet szó, főleg miután a kódex szintén szabályozza azt is, miszerint az örökös a tagokkal történt megegyezést követően léphet be a társaságba.⁷ A Fővárosi Ítéltábla mindezekre tekintettel helytállóan megállapította, hogy a határidő jogvesztő jellege miatt nincs helye a fél által benyújtott igazolásnak, e jogszabályi rendelkezésekkel összefüggésben pedig nincs lehetőség bírói mérlegelésre. A Ptk. a hagyatéki átadásának nem tulajdonít jelentőséget, kógens rendelkezése alapján a hat hónapos

³ GÁL Judit (2022): A közkereseti társaság és a betéti társaság megszűnésének új szabályai. *Gazdaság és Jog*, 30(1-2), 52-54. 52.

⁴ LÉNÁRDNÉ MALETICS Borbála (2021): A gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésének a jogi személy mögött álló természetes személyek magatartásával összefüggő okairól – különös figyelemmel a kényszertörlési eljárásra. *Gazdaság és Jog*, 29(4), 13-17. 14.

⁵ GÁL Judit (2013): A kényszertörlés ellentmondásai II. *Céghírnök*, 23(4), 3-4. 4. Az eltiltás jogszabályi környezetének megváltoztatásával összefüggésben lásd: GÁL 2022: 52. Vö. LÉNÁRDNÉ MALETICS Borbála (2022): Öröklési jogi szabályok érvényesülése a társasági jogban. *Közjegyzők Közlönye*, 69(4), 27-43. 31.

⁶ Lásd: Ptk. 3:146. § d) pontját a 3:155. §-ban foglalt utaló szabállyal.

⁷ Ptk. 3:149. §.

jogvesztő határidő alatt a társasági szerződés módosításának és a változásbejegyzés iránti kérelem benyújtásának akkor is meg kell történnie, ha ez idő alatt a hagyaték átadására még nem került sor, nincs jogerős hagyatékátadó végzés.⁸

A bíróság az akkori szabályozásnak megfelelően döntött, azzal teljes mértékben egyet lehet érteni. Meg kell jegyezni azt a helytelen szóhasználatot, miszerint a betéti társaság kültagjának társasági részesedése tekintetében a jogi képviselő a kültag *üzletrészenek* ipso iure öröklésére hivatkozik: az üzletrész fogalmat a hatályos magyar jogban a tagot megillető jogok és kötelezettségek összességéként a korlátolt felelősségű társaságban jelöli.⁹

A döntés megerősíti azt, miszerint az a körülmény, hogy az örökös a hagyatékot az örökhagyó halálával ipso iure megszerzi, nem jelenti azt, hogy a meghalt tag örököse automatikusan a betéti társaság tagjává válik. A társasági részesedés¹⁰ nem a hagyaték tárgya, így a tagsági jogviszony létrejöttéhez az örökös és a többi tag megállapodása és a társasági szerződés módosítása szükséges. Önmagában az örökösi minőség igazolásának hiánya nem akadály a megállapodásnak és a társasági szerződés módosításának. Ezen túlmenően a beltág és a kültag léte a betéti társaság fogalmi ismérve, bármelyik tagi pozíció „kiüresedése” a betéti társaság törvény erejénél fogva történő megszűnését eredményezi. E jogkövetkezmény nem áll be, ha a tagok hat hónapon belül a társasági szerződést megfelelően módosítják, és azt a cégbírósághoz bejelentik. Végül a betéti társaságként való működés feltételei helyreállításának bejelentésére előírt hat hónapos határidő jogvesztő, annak elmulasztása esetén igazolásnak nincs helye, illetve bírói mérlegelésre sincs lehetőség a jogkövetkezmény alkalmazását illetően.

A Kúria BH2019. 53. számon közzétett eseti döntésében egy közkereseti társaság megszűnése volt a jogvita tárgya: a kkt. változásbejegyzési kérelmet terjesztett elő, amelyben többek között az elhunyt tag törlését és új tagok cégjegyzékbe történő bejegyzését kérte a tagok gyűlésén elfogadott társaságiszerződés-módosítás alapján. Az elsőfokú bíróság végzésével a változásbejegyzés iránti kérelmet elutasította a Ptk. 3:152. §-ára hivatkozással, a cég fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta, a határidő jogvesztő jellegét hangsúlyozta az elsőfokú bírósághoz hasonlóan. Döntése szerint nincs helye igazolásnak, és a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (Ctv.) sem hatalmazza fel a bíróságot méltányosság gyakorlására. A cég felülvizsgálati kérelmében azt adta elő, hogy az eljáró bíróságok helytelenül alkalmazták a Ptk. 3:152. § (1) bekezdését, figyelmen kívül hagyták a 7:1. §-át, és az 1:2. §-a folytán alkalmazandó Alaptörvény 28. cikke ellenére nem alkalmaztak méltányosságot. Az elvárható méltányosság gyakorlását teszi indokolttá a cég 86 munkavállalója és a gazdasági életben betöltött szerepe.

A Kúria helytállóan állapította meg a törvényi szabályozás alapján, hogy nem következik be társasági részesedések öröklése esetén ipso iure öröklés, a társasággal való megegyezés szükséges a belépéshez, amelyet határidőben be kell jelenteni a cégbíróság felé. Önmagában annak, hogy a társasági szerződés módosítására még a hat hónapos határidőn belül került sor, a változásbejegyzési kérelem benyújtásának hiányában, nincs jelentősége. A Kúria arra is

⁸ BDT2018. 3887. [7].

⁹ Ptk. 3:164. §.

¹⁰ „A Ptk. a kkt.-ra vonatkozó szabályok között, meghozza a társasági részesedés átruházása címszó alatt, a 3:148. §-ban szól arról, hogy mit ért ez alatt: a tag tagsági jogviszonyon alapuló jogokból és kötelezettségekből álló társasági részesedését.” BARTA Judit (2023): A közkereseti és betéti társasági részesedés a házastársi közös vagyonban. *Gazdaság és Jog*, 31(3-4), 9-21. 9.

rámutatott, az, ha az eljárás bíróságok nem alkalmazták az adott ügyben méltányosságot, nem minősül a felülvizsgálati eljárásban a jogerős határozat hatályon kívül helyezésére alapot adó jogszabálysértésnek. A másodfokú bíróság helytállóan állapította meg, hogy jogszabályi felhatalmazás hiányában erre eljárásjogi lehetősége sem volt. A felülvizsgálati kérelemben hivatkozott, a Ptk. 1:2. §-ában rögzített értelmezési alapelv, illetve az Alaptörvény 28. cikkében a jogszabályok értelmezésére vonatkozó rendelkezés ilyen felhatalmazásként nem értékelhető.

Meglátásom szerint a bíróságok helyesen jártak el az ügygel összefüggő döntések meghozatalánál. A tényállással összefüggésben merült fel bennem az a kérdés, amennyiben ebben a gazdasági társaságban ekkora potenciál volt, hogy ennyi munkavállalót foglalkoztatott, illetve a gazdasági életben ilyen szerepet töltött be (az anonimizált döntések miatt ezt nem lehet megerősíteni), akkor miért nem tájékoztak pontosan az alkalmazandó jogszabályokat illetően. A gazdasági élet professzionális szereplőitől elvárható a megfelelő szakemberhez fordulás, különösen, ha több munkavállalóért felelnek.¹¹

Egy további eset¹² fejrésze már eljárásjogi irányból közelít, miszerint a törvény erejénél fogva jogutód nélkül megszűnt cégek kényszertörlési eljárásának az elrendelése nem szankció, hanem a megszűnt jogalanyoknak a gazdasági életből való kivezetésére irányuló, törvényben szabályozott eljárása; a kényszertörlési eljárás megindításáról szóló döntés során a cégbíróság nem mérlegelheti az adott társaság megszűnéséhez vezető egyedi körülményeket. Megfogalmazta továbbá azt az elvet, miszerint a Ptk. 2021. június 30-ig hatályban volt 3:158. § (1) bekezdésében szabályozott, a betéti társaságként való működés feltételei helyreállításának a bejelentésére meghatározott hat hónapos határidő jogvesztő, ezért elmulasztásának jogkövetkezményei sem igazolással, sem méltányos elbírálással nem orvosolhatóak.

Az elsőfokú bíróság a betéti társasággal szemben 2020. június 8-án hivatalból megindított törvényességi felügyeleti eljárásban meghozott, fellebbezett végzésével megállapította, hogy a társaság 2019. november 15. napján a törvény erejénél fogva megszűnt, és elrendelte vele szemben a kényszertörlési eljárás megindítását. A betéti társaság a fellebbezésében előadta, hogy a társaság két taggal működött: az elhunyt kültag fia a bt. beltágya. A kültag halálát követően a hagyatéki leltár felvétele során az önkormányzat úgy tájékoztatta a beltágot (a leszármazót), hogy a hagyatéki eljárásban a közjegyző fogja meghatározni az öröklés rendjét. A beltágy erre tekintettel megvárta a 2020 januárjában lezajlott hagyatéki eljárást, ahol a többi örökossal kötött osztályos egyezség eredményeként az örökhagyó kültagi részesedését a beltágnak adták át. A beltágy a hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedését követően fordult a jogi képviselőjéhez az adatváltozások bejegyeztetése miatt. Álláspontja szerint csak a hagyaték átadását követően tudott intézkedni a tagváltozás bejegyeztetése érdekében, azt megelőzően ebben akadályoztatva volt, hiszen nem volt még ismert a kültagi részesedés örököse. A társaság ezért vétkes a mulasztásban, tőle függetlenül húzódott el a hagyatéki eljárás.

Sérelmezte továbbá azt is, hogy sem a hagyatéki leltárt felvevő önkormányzat, sem a közjegyző, sem a cégbíróság nem tájékoztatta arról, hogy 2019. november 15-ig gondoskodnia kellett volna új kültag beléptetéséről a társaság törvényes működésének a fenntartása érdekében. Véleménye alapján a társaság beltágyjától nem volt elvárható, hogy tisztában legyen az erre a nem szokásos

¹¹ Az észrevételért köszönetemet fejezem ki a kézirat szakmai lektorának.

¹² BDT2021. 4428.

kérdésre vonatkozó szabályokkal. A kis családi vállalkozásnak¹³ nem volt állandó megbízással foglalkoztatott jogi képviselője, ezért ezen a módon sem szerzett tudomást a beltag a hat hónapos határidőről. Erzelmektől sem mentes elemei is voltak az érvelésnek: indokolatlan mértékűnek tartotta a kényszertörlesztés elrendelését, amely beláthatatlan és pótolhatatlan jogkövetkezményhez, az örökhagyó szellemi örökségét képező életképes, prosperáló családi vállalkozás tönkremeneteléhez vezetett, ami jogellenes és súlyosan sérti az érintettek alkotmányos alapjogát. Szerinte elfogadhatatlan, hogy a jelen speciális esetben, amikor a jogszabály alkalmazása számos tényező együttes fennállása miatt nem lenne helyénvaló, ne legyen olyan méltányos elbírálási mód, amelynek nincs vesztese és az érintetteken kívül másoknak is csak előnyökkel járna. Állította, hogy a Ptk. 3:158. § (1) bekezdése sérti Magyarország Alaptörvényének a vállalkozás szabadságát deklaráló M. és XII. cikkét, valamint a tulajdonhoz és örökléshez való jogot mint alapjogot biztosító XIII. cikkét.

A fellebbezést az ítéletábra alaptalannak találta. Kiemelte, hogy korábban az erre biztosított három hónapos határidőt¹⁴ éppen a hagyatéki eljárások elhúzódása miatt keletkezett problémákra tekintettel hosszabbította meg a jogalkotó hat hónapra. Ennél hosszabb határidő biztosítása a gazdasági életben jelentene bizonytalanságot, ha a törvényes működésre képtelen gazdasági szereplők hat hónapnál hosszabb ideig működő vállalkozás látszatát kelthetnék. A határidő jogvesztő jellege miatt elmulasztásának jogkövetkezményei sem igazolással, sem méltányos elbírálással nem orvosolhatóak.

Az alkotmányjogi érintettséget illetően kifejtette az eljáró bíróság, hogy a Ptk. 3:158. § (1) bekezdése semmilyen módon nem sérti az Alaptörvényben foglalt, a beltag által állított jogok gyakorlását: az Alaptörvény fent idézett cikkeiben biztosított jogok ugyanis nem abszolút értelemben biztosítanak jogot minden embernek a vállalkozáshoz, hanem a tevékenység/hivatás/vállalkozás végzését az ahhoz szükséges ismeretek, feltételek és a jogi szabályozás keretei között teszi lehetővé.¹⁵ Azáltal, hogy a Ptk. 3:158. § (1) bekezdése a társaság egyszemélyessé válásához, illetve a betéti társaság lényegi ismervét adó bel- vagy kültag jogviszonyának a megszűnéséhez a jogi helyzet rendezésére biztosított hat hónapos, jogvesztő határidő leteltét követően a bt. jogutód nélküli megszűnésének a következményét fűzi, az ítéletábra álláspontja szerint nem sérti az Alaptörvény fent ismertetett rendelkezéseit. A hat hónapos határidő méltányos és elegendő ahhoz, hogy a társaság gondoskodjon újabb tag belépésével a gazdasági tevékenysége folyamatosságának fenntartásáról, ennél hosszabb idő a gazdasági élet szereplőinek okozna bizonytalanságot.

¹³ A családi vállalkozásokkal összefüggésben számos problémás esetkör felmerül a gyakorlatban, lásd többek között: BARTA 2023: 9; FAZAKAS Zoltán József (2023): A családi gazdasági társaságok és a szindikátusi szerződések lehetséges kapcsolódásai. *Debreceni Jogi Műhely*, 20(1-2), 99-124. 99-124; KISPAÁL Beáta (2023): Egy családi vállalkozás sikere és bukása egy hirtelen haláleset és egy változó kamatozású devizahitel (devizaalapú) hatása következtében. *Gazdaság és Jog*, 31(4), 45-51. 45-51; MOLNÁR Szabolcs – PÁLOS Ildikó – TITKOS Csaba – CSÖVÁRI István (2022): *Generációváltás a családi vállalkozásokban – Nem csak a vagyon sorsa a tét*. Veszprém: Generációk Partnere. A családi vállalkozások sajátosságaival összefüggésben lásd még: DÜL János (2022): A családi vállalkozások egyes jogi aspektusai. *Opuscula Civilia*, 7(6), 47-62. és az abban szereplő hivatkozott művek.

¹⁴ DÜL János (2018a): *A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány. 55.

¹⁵ Lásd: BADÓ Katalin – TÉGLÁSI András (2021): A gazdasági és szociális jogok. In BÓDI Stefánia – SCHWEITZER Gábor szerk.: *Alapjogok. Az emberi jogok alkotmányos védelme Magyarországon*. Budapest: Ludovika. 315-357. 333-338.

Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése a tulajdonhoz és az örökléshez való alapjogot deklarálja. A Ptk. 3:158. § (1) bekezdése ezt a jogot sem sérti. A bel- vagy kültagi tagsági részesedés öröklése/örökölhetősége a betéti társaság létét szabályozó Ptk. 3:158. § (1) bekezdésétől független jogintézmény. Nincs kötelező jogszabályi előírás arra vonatkozóan, hogy az elhunyt tag helyébe csak az örököse léphetne be a társaságba. Amennyiben a betéti társaságnak egyetlen bel- vagy kültagja van, akkor az ő halálát követően bárki tagként történő belépésével biztosítható a társaság törvényes működésének a fennmaradása, majd a hagyatéki eljárás lezárását követően az örökös és a többi tag eldöntheti (Ptk. 3:155. §-a folytán a betéti társaságokra is alkalmazandó 3:149. § szerint), hogy belép-e ő is a társaságba tagként. Ezt a jogát a Ptk. 3:158. § (1) bekezdése nem korlátozza, csupán – a gazdasági élet biztonságának szem előtt tartása érdekében – határidőhöz köti azt, hogy mennyi ideig működhet bel- vagy kültag nélkül a betéti társaság.

A társasági jog és az öröklési jog metszéspontján túlmenően egy másik kérdés is felmerül, amely részben hipotetikus, mivel – legalábbis közzétett döntés hiányában erre következtetve – nem lett további peres eljárás, részben a már vázoltak szerint nem a peres ügy központi magva; ez pedig az önkormányzat tájékoztatásával kapcsolatos kérdés. Nem derül ki a tényállásból, vajon mi volt az önkormányzat által adott tájékoztatás pontos tartalma, ugyanakkor a nem megfelelő jogszabályi felvilágosítás felvetheti a közhatalom gyakorlásával okozott károkért való felelősséget. E felelősségi forma egyik alaptétele, hogy kirívó és súlyos jogsértésről legyen szó,¹⁶ aminek tankönyvi példája az egyértelmű jogszabályi rendelkezésről szóló nem megfelelő tájékoztatás nyújtása. Az adott ügyben az önkormányzat részéről eljáró személy valóban megfelelő tájékoztatást adott arról, hogy a közjegyzői hagyatékátadó végzés fogja tanúsítani az öröklést, ám arról már nem, hogy a társasági részesedések esetén ez bizonyos szempontból sajátosságokkal jár együtt. Nem tudjuk azt, mi volt a tájékoztatás pontos tartalma, így nem lehet eldönteni, vajon az valóban megfelelő volt-e, így e kérdés elméleti marad. A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (Hetv.) 21. § (1) bekezdése alapján a jegyző kötelezettsége fő szabály szerint a hagyatéki leltár felvétele, illetve a Hetv. 31/A. § (1) bekezdésében foglaltakról tájékoztatást adni, illetve ha gazdasági társasági részesedés esetén biztosítási intézkedést is el lehet rendelni, ám a jogszabály elemzése alapján a gazdasági társaság megszűnéséről való tájékoztatás nem jegyzői hatáskör, nem is tartozik a biztosítási intézkedés körébe.

Problémaként jelentkezik viszont, hogy a hagyatéki leltárba fel lett véve a betéti társaságbeli társasági részesedés, amely azonban nem lehet hagyatéktárgy: elszámolási igény keletkezik a tagsági jogviszony megszűnésekor, így a tag halálakor is.¹⁷

2.2. Alkotmánybírósági határozatok és végzések

Egyes bemutatott jogesetekben megjelenik az Alaptörvénybe ütközésre való hivatkozás. Ezek az állítások valószínűleg arra irányultak, hogy a Ptk.-beli szabályok esetleges hatályon kívül helyezésével a gazdasági társaságok megmenekülhessenek a jogutód nélküli megszűnés elől.

A 3222/2019. (X. 11.) AB határozatban a Ptk. 3:158. § (1) bekezdésének alaptörvényellenességének megállapítását és megsemmisítését kezdeményezték. A bírói kezdeményezés

¹⁶ Többek között lásd: BARZÓ Tímea – PAPP Tekla szerk. (2019): *Civilisztika II. Dologi jog – Felelősségtan*. Budapest: Dialóg Campus. 370-385; FUGLINSZKY Ádám (2015): *Kártérítési jog*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 522-528.

¹⁷ Részletesebben lásd DÚL 2018a: 67-76.

egy betéti társaság megszűnésével összefüggő ügyben keletkezett, amely a kültag halála miatt indult, és eltelt a hat hónapos jogvesztő határidő.

A kezdeményezésből kiolvasható, hogy a Ptk. 3:158. § (1) bekezdésében előírt jogvesztő határidő korlátozza a társaságban maradt tag esetében a vállalkozás szabadságát, mivel a rendelkezés alapján nem szabad akaratából, hanem pusztán a jogvesztő törvényi határidő miatt kényszerül egy tagot bevenni a társaságba. Az indítványozó erre tekintettel úgy vélte, hogy a Ptk. megsértette az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése által biztosított vállalkozáshoz való jogot, s ennek részeként a vállalkozás szabad megválasztásához való jogot. Ezen állítással szemben felvethető ellenérvként, hogy habár valóban rákényszeríti a bennmaradt tagot más személy beléptetésére, egyáltalán nem biztos, hogy az örökös egyébként taggá is akart volna válni. Az Alkotmánybíróság meglátása alapján a vállalkozási, üzleti tevékenység kifejtésénél az érintetteknek módjukban áll a számukra kielégítő vállalkozási formát választani. A vállalkozási forma megválasztásával ugyanakkor az abban résztvevőknek egyúttal az adott vállalkozási formára vonatkozó szabályokat is el kell fogadniuk. A támadott rendelkezés a betéti társasági formát választó vállalkozásoknál a betéti társaság bármelyik tagi pozíciójának (beltag vagy kültag) kiüresedése esetére kívánja biztosítani azt, hogy ez a törvényellenes állapot ne legyen korlátlan ideig fenntartható, mert a kétféle tag léte a betéti társaság nélkülözhetetlen törvényi ismerve. A társasági jogviszonyok rendezett formájának, s ezáltal az üzleti, gazdasági élet kiszámítható működésének fenntartása érdekében jogbiztonsági szempontból indokolt tehát a vállalkozási tevékenység folytatásának olyan törvényi korlátozása, amely a betéti társaság formájának választása esetén a társaságban maradó tagtól az átmenetileg kiüresedett tagi pozíció betöltését követeli meg. Az ezt biztosító törvényi előírásnak ezért szükséges indoka van, és mivel nem kötelezettsége a bennmaradt tagnak, hogy csakis az örökös léptetheti be a társaságba tagként, a szabad megállapodásra tekintettel nem találta a bíróság a korlátozást aránytalannak.

A 3366/2020. (X. 22.) AB végzéssel az Alkotmánybíróság visszautasította a Ptk. 3:158. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt.

Az indítvány alapjául szolgáló eset alapján a betéti társaságként működött gazdasági társaság egyedüli beltagja halálát követően a legfőbb szervi ülésen határoztak arról, hogy az elhunyt beltag örököse, aki a gazdasági társaság kültagja volt, kültagként kilép és beltagként belép a betéti társaságba. Az ezt rögzítő változásbejegyzési kérelmet azonban csak a jogvesztő hat hónapos határidőn túl nyújtották be a cégbírósághoz, amikor a társaság a törvény erejénél fogva már megszűnt. Érdemes rögzíteni, hogy a „kültagként kilépés” társasági jogi szempontból nem értelmezhető, a Polgári Törvénykönyv nem ismeri a tagsági jogviszony ilyen módon történő megszűnését.

Az indítványozók álláspontja szerint a Ptk. 3:158. § (1) bekezdése azért sérti az Alaptörvény II. cikkét, mert „méltatlan az az eljárás, hogy az örökös belépése a társaságba ad absurdum egy idegen személlyel való megegyezésen múlik. Nincs olyan köz- vagy magánérdek, ami ezt indokolhatja.” Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét pedig az okozza az indítványozók szerint, hogy a Ptk. 3:158. § (1) bekezdésének szabályozása nem felel meg az alapjog korlátozására vonatkozó szükségesség és arányosság követelményének. E körben szükségtelennek tartották azt, hogy a társasági részesedés öröklése szempontjából más a szabályozás bt. esetében mint pl. a kft.-k esetén. A korlátozást aránytalannak tekintették, mivel

az „végeredményben az örökségtől való megfosztáshoz is vezethet”. Az indítvány tartalmi idézéséből kiderül, hogy az indítványozók szinte „kikeltek magukból”.¹⁸

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor megállapította, hogy bírói kezdeményezésre már vizsgálta a Ptk. 3:158. § (1) bekezdésének alaptörvény-ellenességét, és a 3222/2019. (X. 11.) AB határozattal azt az indítványt elutasította. Tekintettel arra, hogy ez az indítvány az Alaptörvény XIII. cikkének a sérelmét szintén az elhunyt tag örökösének a szempontjából vizsgálta (és állapította meg az alkotmányos összefüggés hiányát), és sem az indítványozók nem hivatkoztak a körülmények alapvető megváltozására, sem az Alkotmánybíróság nem észlelte azt, nincs helye az alaptörvény-ellenesség megállapítására irányuló vizsgálatnak, ezért volt helye az indítvány visszautasításának.

A 3518/2021. (XII. 13.) AB végzés két szempontból jelent újdonságot a témakörrel összefüggésben a korábbi döntésekhez képest: egyrészt annak meghozatalakor már elfogadták a Ptk.-t módosító törvényt (2021. évi XCV. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosításáról, Ptk. mód.), amire a végzésben is reflektáltak, másrészt a Ptk. vonatkozó rendelkezései mellett a Ctv. és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) egyes szabályainak alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését is kérték.¹⁹

Az alkotmányjogi panaszból megállapítható, hogy az alapügy (hivatalból indított törvényességi felülvizelési eljárás) tárgya egy betéti társaság törvény erejénél fogva bekövetkezett megszűnésének a megállapítása és a kényszertörlési eljárás megindítása volt. A társaságnak egy beltagja és egy kültagja volt, elhalálozott a beltag, és a cégbíróságon változásbejegyzési kérelem útján nem jelentettek be új kültagot a jogvesztő határidőn belül, a jelen esetben meg lehetett állapítani a jogutód nélküli megszűnést előidéző ok bekövetkezését, és a Ctv. 116. § (1) bekezdésének d) pontja alapján el kellett rendelni a kényszertörlési eljárás megindítását. A fellebbezés során eljáró ítélőtábla megállapította, hogy a határidő jogvesztő jellege miatt a hagyaték átadásának időpontja irreleváns, a bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége. Annak sincs jelentősége, hogy a cégbíróság újabb beltagot jegyzett be a betéti társaság cégjegyzékébe, mert a törvény erejénél fogva megszűnt társaság változásbejegyzési kérelmet már nem terjeszthetett elő.

Az indítványozó a fellebbezésében és az alkotmányjogi panaszában is kifejtette, miszerint a dohánytermékek kiskereskedelmével foglalkozó betéti társaság új beltagjának belépéséhez az ND Nemzeti Dohánykereskedelmi Nonprofit Zrt.-vel kötött koncessziós szerződés alapján a koncesszió átengedőjének hozzájárulására volt szükség. Ennek a megadását az ND Nemzeti Dohánykereskedelmi Nonprofit Zrt. a hagyatéki eljárást lezáró hagyatékátadó végzéshez kötötte, a végzés hiánya miatt nem lehetett előbb intézkedni, de a társaság tagsága teljes.

¹⁸ 3366/2020. (X. 22.) AB végzés [8] >>Az örökösödési eljárás ugyanis elhúzódhat, esetleg csak évek múltán derül ki, ki a beltag örököse, aki akkor „a társaság többi tagjával való megegyezés alapján a társaságba tagként beléphet (Ptk. 3:149. §) vagy az örökössel a társaság köteles elszámolni [3:150. § (1) bekezdés]. Tehát az örökös belépése adott esetben egy idegen személlyel való megegyezésen múlik? És ha nem sikerül megegyezni és belépni, akkor el kell az örökössel számolni. Ha pedig ezt peren kívül nem sikerül megoldani, akkor perre kényszerül az örökös? Adott esetben ki is szorulhat egy több évtizede működő családi cégből!” Előfordulhat az is, hogy mire az örökös elszámolna a társasággal, éppen az új beltag miatt a társaság fizetéseképtelenné válik. „Akkor az örökös szomorúan vegye tudomásul, hogy a korábban milliárdos saját tőkével rendelkező, a felmenői által felépített társaságot mások elkótyavetyélték és neki nem jut semmi?”<<

¹⁹ Ptk. 3:158. § (1) bek.; Ctv. 92. §, 116. § (1) bek. d) pontja, 118. § (2) bek.; Pp. 409. § (2)-(3) bek.

Kifejtette azt is, hogy időközben a hagyatéki eljárások tömeges elhúzóására tekintettel a jogalkotó módosította a Ctv.-t, amely alapján ez a leírt helyzet már nem fordulhat elő a kényszertörlési eljárásra és a felszámolási eljárásra vonatkozó és kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2021. évi LXX. törvény rendelkezéseinek megfelelően.

Az alkotmányjogi panasz szerint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésébe ütköző, a törvény előtti egyenlőséget sértő helyzet alakult ki azáltal, hogy a Ctv. fent írt, a jelen ügghöz hasonló helyzeteket kezelő módosítása nem gondoskodott azoknak a társaságoknak a helyzetéről, akik ellen még a Ctv.-módosítást megelőzően indítottak kényszertörlési eljárást, miközben az új szabályok szerint ezt már elkerülhették volna.

Az Alkotmánybíróság megállapítása alapján egyes támadott rendelkezésekkel összefüggésben az indítványozó nem hivatkozott az Alaptörvényben foglalt jog sérelmére; az Alaptörvény egyes szabályai, amelyek sérelme az indítványozó alapján fennállt, nem tartalmaznak alapjogot, illetve a jogorvoslathoz való jog sérelmével összefüggésben megfogalmazott állításokra korábbi következetes álláspontjára hivatkozott, miszerint az indítványban foglaltak nem állják meg a helyüket.

2.3. Részkövetkeztetés

Kétségtelenül megfontolandó indokokat említett Gál Judit, amikor arról írt, hogy a közkereseti és a betéti társaság tagjának halála gyakran eredményezte az ex lege megszűnést. Az érintettek magától értetődőnek tartották, hogy a hagyatéki eljárás, esetleg az öröklési per lezajlása után tisztázódnak olyan mértékben az örökhagyó vagyoni viszonyai, hogy (az esetleges hagyatéki osztály lezajlása után) az örökösök dönteni tudjanak, melyikük „folytassa” az örökhagyó tevékenységét. Ezek a folyamatok azonban általában hat hónapnál hosszabb időt igényelnek, fel sem merült bennük, hogy a késlekedés a vállalkozás kényszerű megszűnését eredményezi. Egyet lehet érteni abban is, hogy nem vitásan erőltetett kíváncsi volt a jogalkotó részéről, hogy az öröklési jogviszonyok tisztázása előtt be kelljen lépni a társaságba valakit (bárkit!) annak érdekében, hogy azt a megszűnéstől megóvják. Ez kizárólag dogmatikai megfontolásokból vált szükségessé, és a szerző meglátása szerint nem ritkán felvetette azt a problémát is, hogy a szükségszerűségből felvett tag tagsági viszonyát – ha a tag nem kívánt a társaságtól megválni – nehéz vagy éppen lehetetlen volt megszüntetni akkor, amikor már a rendeződött öröklési jogviszonyok eredményeképpen az „igazi” tag (belsőtag/külsőtag) kívánt volna oda betársulni.²⁰

Egyetértek abban, hogy egyes elemek a dogmatikának való megfelelés jegyében kerültek megalkotásra, figyelmen kívül hagyva egyes realitásokat (mint például a hagyatéki eljárások elhúzóását). Ugyanakkor úgy vélem, hogy még részletesebb rendelkezésekkel túl kazuisztikus lett volna a szabályozás, és az alkotmánybírói határozatokban is megjelenő forgalombiztonság szintén jelentős tényező.

3. A Ptk. és a Ctv. módosítása

A jogesetekben bemutatott bírósági joggyakorlat és Gál Judit által megfogalmazott álláspont is alátámasztja a jogalkotó azon döntését, amellyel módosításra kerültek a közkereseti és a betéti társaságok jogutód nélküli megszűnésének szabályai a Ptk. mód. keretei között.

²⁰ GÁL 2022: 52-53.

Ennek megfelelően a tanulmány témája szempontjából jelentőséggel bíró Ptk. 3:152. § (1) bekezdése ekképp rendelkezik 2021. július 1-jétől:

„3:152. § [A társaság tagjai számának egy főre csökkenése]

(1) Ha a közkereseti társaság tagjainak száma egy főre csökken, az ettől számított hat hónapos határidőn belül a társaságnak a nyilvántartó bíróságnál új tagnak a társaságba való belépését kell bejelentenie, vagy a társaság átalakulását, egyesülését, jogutód nélküli megszüntetését kell elhatároznia.”

A betéti társaságokkal kapcsolatban a Ptk. 3:158. §-a hasonlóan rendelkezik, azzal, hogy ott valamennyi beltág vagy valamennyi kültag tagsági jogviszonyának megszűnése esetén lehet ugyanezen lehetőségeket alkalmazni, ezt kiegészítve még a közkereseti társasággá való átalakulás opciójával.

A törvénymódosítással a jogalkotó határozottan elmozdult a gazdasági társaságok és a társaságban maradt tagok számára előnyös szabályozás felé, egyúttal átmeneti rendelkezésként azt is megfogalmazta a törvény 49. § (6) bekezdésében, miszerint a Ptk. e törvénnyel megállapított 3:152. §-át és a 3:158. §-át kell alkalmazni, ha közkereseti társaság esetén a társaság tagjainak egy főre csökkenését, betéti társaság esetében valamennyi beltág vagy valamennyi kültag tagsági jogviszonyának megszűnését követő hat hónapos időtartam e törvény hatálybalépésekor már elkezdődött, azonban utolsó napja e rendelkezések hatálybalépésének napjára vagy azt követő időpontra esik.²¹

A törvényhez fűzött indokolás szerint arra figyelemmel került sor a módosításra, mivel ez a szabály ezen gazdasági társasági formák korábbi, jogi személyiség nélküli gazdasági társaságként való működéséhez tapadt.²² Abban kétségtelenül igaza van a jogalkotónak, hogy a közkereseti társaság és a betéti társaság jogi személyiségéből következik, hogy léte, működése elválik a tagoktól, ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy a jogi személyiség megadása ellenére a jogi személyek számos vonása²³ nem érvényesül maradék nélkül ezeknél a gazdasági társaságoknál.

Az indokolás szavait folytatva, ahogy azt a jogesetekben is meg lehetett figyelni, hogy ezen társaságok törvény erejénél fogva történő megszűnésére általában nem azért került sor, mert a társaság nem működött, hanem azért, mert a társaságban maradó tagok, illetve – jellemzően az elhalt tag örökösei mint – belépő tagok abban a téves jogi feltevésben voltak, hogy a közjegyzői hagyatékátadó végzéssel történik meg a tagváltás a társaságban. Sok esetben működő, adó- és egyéb kötelezettségét teljesítő kkt.-kat és bt.-ket nyilvánítottak megszüntetnek és töröltek kényszertörlési eljárást követően a cégnyilvántartásból. Ezért kell ezen társasági formák esetében olyan megoldást biztosítani, amelynek célja a törvényes működés helyreállítására törekvés, hogy a társaság mulasztása ne vezessen visszafordíthatatlan helyzethez. Ugyanezen indokolás irányadó a betéti társaságokkal összefüggő módosításokra is.

A Ctv. módosított szabályai, amelyekre korábban utaltam, már reagálnak arra az esetre, ha a társaságban maradó tag(ok) az elhunyt tag örökösével kíván(nak) megegyezni a tagságról,

²¹ BODOR Mária Zsuzsanna (2021a): A gazdasági társaságok egyes szabályainak változása a Polgári törvénykönyv módosítása után. *Gazdaság és Jog*, 29(7-8), 51.

²² LÉNÁRDNÉ MALETICS 2022: 31.

²³ Lásd: PAPP Tekla (2013): *Opuscula Civilia. Magánjogi láttelet*. Szeged: Lectum Kiadó. 209-222; PAPP Tekla (2014): Vázlatos áttekintés a jogi személyről az új Polgári Törvénykönyv apropóján. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2(2), 150-159.

azonban az örökös személyét illetően bizonytalanság van.

Mindezen rendelkezések alapján az alábbi variációkat fordulhatnak elő lehetséges forgatókönyvként:

A) Az irányadó immáron nem jogvesztő hat hónap alatt intézkednie kell a társaságnak a rendelkezések alapján, és ezeknek megfelelően sor kerül újabb tag beléptetésére, vagy a társaság átalakulását, egyesülését, jogutód nélküli megszűntetését határozzák el, és e változásokat be kell jelenteni bejegyzés és közzététel végett. Az új rendelkezések alapján az ex lege megszűnés már nem érvényesül, a hat hónapos határidő már nem jogvesztő.

a) Amennyiben közkereseti társaságról van szó, ott csak abban az esetben kell ezeket a rendelkezéseket alkalmazni, amennyiben egy tag marad. Az életben maradt tag megegyezhet más személlyel a belépésről, akár olyan módon, hogy betéti társasággá alakulnak. Egyszemélyes gazdasági társaság is létesíthető átalakulással, tehát vagy egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság, vagy egyszemélyes részvénytársaság lesz a jegyzett tőkére irányadó szabályok betartásával; a gazdasági társaság egy másikkal egyesülhet (ugyancsak a jegyzett tőkére irányadó szabályok betartásával kft. vagy rt. is lehet akár), vagy a jogutód nélküli megszűntetés iránt intézkedik.

b) Amennyiben egy eredetileg két- vagy többszemélyes betéti társaságban csupán egyetlen tag marad a másik tag(ok) halála miatt, akkor nem látok érdemi különbséget az a) pontban bemutatottakhoz képest, tehát hiányzó tagi pozícióba tag be- („át”)léptetése, átalakulás, egyesülés és jogutód nélküli megszűntetés is lehetséges.

c) Eltérő esetet képez az, ha a betéti társaság valamelyik pozíciójában több tag van, vagy a beltág(ok), vagy a kültag(ok) elhalálozása után. Az a) variációban vázolt lehetőségek továbbra is fennállnak, ami újdonságot képez az az, hogy valamely beltág/kültag a másik tagi pozícióba átléphet, ezzel is eleget lehet tenni a Ptk.-nak a betéti társaságokkal szemben támasztott követelményeinek. Ha valamelyik pozícióban legalább kettő tag marad, akár közkereseti társasággá is alakulhatnak.

B) A korábban megfigyelt gyakorlat alapján gyakran eltelt a hat hónapos jogvesztő határidő anélkül, hogy a cégbíróság felé bejelentették volna a törvényi kritériumoknak megfelelő új állapotot. A jogesetekből kiolvasható módon előfordult, hogy még a jogvesztő határidő letelte előtt a gazdasági társaság szintjén „rendezték” a kérdéses helyzetet, tehát példának okáért sor került a társasági szerződés módosítására, ám annak bejelentésére nem került sor. A megváltozott szabályozás következtében a jogutód nélküli megszűnés önmagában nem fog rögtön bekövetkezni, és amennyiben hat hónapon túl, de még a körülményeknek a cégbíróság általi észlelése előtt kerül sor a változások bejelentésére, úgy vélem, hogy nem lesz törvényességi felügyeleti eljárás, mert a cég önként megszüntette a jogszabálysértő állapotot.²⁴ Ez a hat hónapon belüli intézkedés [A] pont] mellett a viszonylag ideálisabb esetekhez sorolható. Ennek a variációnak már csak azért is lehet gyakorlati relevanciája, mivel a jogesetekben foglalt dátumok és további jogi tények vizsgálata alapján arra a következtetésre jutottam, hogy leggyakrabban a gazdasági társaság változásbejegyzési kérelméből szerez tudomást a cégbíróság a tag haláláról.

²⁴ Vö. GÁL 2022: 53.

C) Harmadik lehetséges menetrend az, miszerint a hat hónapos határidő eltelik, a cégbíróság pedig értesül a tag haláláról, ám a társaság nem intézkedett addig, hogy a fenti változatok alapján eljárjon. Ebben az esetben a 4. pontban írtaknak megfelelően hivatalból induló törvényességi felügyeleti eljárás fog megindulni, aminek a keretei között a társaság helyre tudja állítani a törvényes működés feltételeit.

4. A Ctv. módosítása

Az anyagi jogi jogszabályok módosítása mellett szükséges volt az eljárásjogi vetületek módosítására is. A jogalkotó ennek érdekében a Ctv. VII. fejezetében egy új különleges törvényességi felügyeleti eljárást helyezett el, amely „[a] közkereseti társaság tagjai számának egy főre csökkenésével vagy a betéti társaság valamennyi beltagja vagy valamennyi kültagja jogviszonyának megszűnésével összefüggő eljárás” címet viseli.

Ennek megfelelően ezt az eljárást kell lefolytatni, ha a tag halálát követően a Ptk. 3:152. § (1) bekezdése vagy a Ptk. 3:158. § (1) bekezdése folytán válik szükségessé a törvényességi felügyeleti eljárás, és a cégbíróság felhívására a társaság bejelenti, hogy a működés törvényes feltételeit azért nem tudja helyreállítani, mert a volt tag örökösével való megállapodás útján kívánja a törvényes működést helyreállítani, azonban az örökös személye bizonytalan. Ebben az esetben a társaságnak igazolnia kell, hogy az örökös személyét illetően bírósági vagy közjegyzői eljárás van folyamatban.²⁵

A cégbíróság tudomásszerzése történhet hivatalból (például a közjegyző megkereséséből, amely szerint az adott közkereseti társaság vagy betéti társaság volt tagja mint öröktagyó után a hagyatéki eljárás jogerősen lezárult), vagy a cégbírósághoz érkezett kérelemből.²⁶

A cégbíróság intézkedés alkalmazása nélkül az örökös személyének jogerős megállapításáig felfüggeszti az eljárást, és felhívja a társaságot, hogy a felfüggesztési ok megszűnését haladéktalanul jelentse be.²⁷ A rendelkezések valódi megoldást tudnak nyújtani a felvázolt korábbi esetekre: az örökös személyének jogerős megállapításához köti az eljárás további folytatását, és a jogerős megállapítás volt mindig is, ami a korábbi esetekkel kapcsolatban a problémát okozta. Az örökös személyének mielőbbi megállapításával kapcsolatos kedvezőbb esetben is várni kell a közjegyzői hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedéséig, míg a kevésbé kedvező esetekben az öröklési jogvita jogerős befejezéséig; ezek az eljárások akár több éves elhúzódó eljárásokat eredményezhetnek, a szabályozás ezzel tulajdonképpen hozzájárul a jogbizonytalanság fenntartásához. Kétségtelen előnye a korábbi helyzet maradék nélküli megoldása.

Az örökös személyének jogerős megállapítása után a társaság bejelentését vagy a hivatalos tudomásszerzést követően²⁸ határoz a felfüggesztett törvényességi felügyeleti eljárás folytatásának elrendeléséről, a meghozott végzés ellen nincs helye fellebbezésnek; ebben a végzésben a cégbíróság arra hívja fel a társaságot, hogy a törvényes működés feltételeit három hónapon belül állítsa helyre.²⁹ Ennek Koday Zsuzsanna szerint a társaság a társasági szerződés

²⁵ Ctv. 92. § (1) bek.

²⁶ KODAY Zsuzsanna (2023): A Ctv. 92. §-hoz fűzött kommentár. In: BÁNKI-HORVÁTH Mária et al.: *Nagykommentár a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvényhez*. Budapest: Wolters Kluwer. 2023. 09. 14. Online: <https://uj.jogtar.hu/#>

²⁷ Ctv. 92. § (2) bek.

²⁸ Ideértve a közjegyző által történt értesítést, lásd GÁL 2022: 53.

²⁹ Ctv. 92. § (3)-(4) bek.

módosításával tehet eleget, ám a törvényes működés helyreállítása és a társaságszerződés-módosítás hiányában a cégbíróság az eljárást felügyeleti intézkedés alkalmazásával fejezi be.³⁰ Úgy vélem, hogy a törvényes működés helyreállítása nemcsak azt jelenti, hogy a hiányzó tagi létszámú társaságot a megfelelő számú és pozíciójú tagságra egészítik ki, hanem a Ptk. rendelkezései alapján megfogalmazott forgatókönyvek alkalmazhatóak.

A törvényességi intézkedések alkalmazásával megvalósulhat ugyanakkor a korábbi helyzet, azaz a gazdasági társaság kénysztörölésének elrendelésével a jogutód nélküli megszüntetés, amennyiben a cégbíróság korábbi intézkedései nem vezettek eredményre.³¹ Ilyen esetben sincs azonban helye az eljárás alá vont társaság cégbírósági felügyeleti illeték megfizetésére kötelezésének egy korábbi döntés alapján, mivel az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 65. § (1) bekezdése alapján cégbírósági felügyeleti illeték megfizetésére az a cég kötelezhető, amelynek törvénytörő működését a cégbíróság megállapítja a törvényességi felügyeleti eljárásban. Amikor a törvényességi felügyeleti eljárás egyetlen célja a törvény értelmében jogutód nélkül megszünt cég megszűnésének a megállapítása és a kénysztörölési eljárás megindításának az elrendelése, nincs helye az eljárás alá vont cég cégbírósági felügyeleti illeték megfizetésére kötelezésének.³² Az ügyben eljáró ítélőtábla szerint az elsőfokú bíróság a fellebbezett végzését nem az általános szabályok szerinti törvényességi felügyeleti eljárásban hozta meg, hiszen az eljárás célja nem az volt, hogy a Ctv. 72. § (1) bekezdése szerint rászorítsa az eljárás alá vont céget a törvényes működés helyreállítására. Ebben az eljárásban erre már nem volt törvényes lehetőség a fentebb kifejtettek szerint, a cégbíróság feladata csupán az volt, hogy megállapítsa a törvény rendelkezése folytán megszünt cég jogutód nélküli megszűnését és levonja ennek a jogkövetkezményét.

A Ctv. a törvényes működés feltételeivel megegyező helyreállítást írja elő a tagok számára, Gál Judit szerint a társaságnak az általános szabályok szerinti harminc napos változásbejelentési kötelezettség helyett – vélhetőleg a sokrétűbb teendőkre tekintettel – az átlagosnál hosszabb időt engedélyez annak bejelentési határidejéről.³³

5. Záró gondolatok

A megváltozott szabályozás célja az életképes, egyébként adófizető gazdasági társaságoknak a tag(ok) halála miatti megszűnésének elkerülése volt, amely a törvényi szabályozásnak megfelelően maradék nélkül megvalósult. A jogszabályi környezet alapján nem fog megszűnni automatikusan a tag halála folytán a közkereseti és a betéti társaság, ha az utolsó (bel/kül/)tag halálától számítva eltelt hat hónap, és nem jelentettek be új tagot. A cégbíróság kifejezetten fel fogja hívni a társaság figyelmét a jogkövetkezményekre, és a megszüntnek nyilvánítást megelőzően más intézkedést is kell alkalmazni.

³⁰ KODAY 2023; a törvényességi felügyeleti eljárás keretében meghozható intézkedéseket a Ctv. 81. § (1) bekezdése tartalmazza.

³¹ Ugyanakkor a kénysztörölési eljárás megindításának közzétételét követően szintén új szabályként jelent meg annak a lehetősége, hogy a cég kérje a cégbíróságtól annak engedélyezését, hogy a szokásos napi üzletmenetet meg nem haladó mértékű gazdasági tevékenységet végezhesen annak érdekében, hogy megszüntesse azokat a problémákat, törvénytörő állapotokat, amelyek a kénysztörölésre vezető okot kiváltották. Lásd még: BODOR 2021a: 51; BODOR Mária Zsuzsanna (2021b): Változások a kénysztörölés szabályozásában. *Gazdaság és Jog*, 29(10), 23-27.

³² Vö. BDT2017. 3770. A konkrét jogeset középpontjában is az állt, hogy a betéti társaság egyetlen kültagja elhalálozott, és nem jelentették be a törvényben foglalt határidőben az új kültagot.

³³ GÁL 2022: 54.

Az új szabályozástól függetlenül még a törvényes működés nem garantált, hanem inkább „elodázhatható” adott esetben a társaság megszűnését, bár a közzétett esetek alapján azt a következtetést le lehet szűrni, hogy legalábbis a cégek egy része tovább kíván működni, azaz nem feltétlenül követnék egyebekben a jogszabályokat. Ebből a szempontból a jogalkotás tulajdonképpen elérte a célját.

Felhasznált irodalom:

- BADÓ Katalin – TÉGLÁSI András (2021): A gazdasági és szociális jogok. In BÓDI Stefánia – SCHWEITZER Gábor szerk.: *Alapjogok. Az emberi jogok alkotmányos védelme Magyarországon*. Budapest: Ludovika. 315-357.
- BARTA Judit (2023): A közkereseti és betéti társasági részesedés a házastársi közös vagyonban. *Gazdaság és Jog*, 31(3-4), 9-21.
- BARZÓ Tímea – PAPP Tekla szerk. (2019): *Civilisztika II. Dologi jog – Felelősségtan*. Budapest: Dialóg Campus.
- BODOR Mária Zsuzsanna (2021a): A gazdasági társaságok egyes szabályainak változása a Polgári törvénykönyv módosítása után. *Gazdaság és Jog*, 29(7-8), 51.
- BODOR Mária Zsuzsanna (2021b): Változások a kényszertörlesztés szabályozásában. *Gazdaság és Jog*, 29(10), 23-27.
- DÚL János (2022): A családi vállalkozások egyes jogi aspektusai. *Opuscula Civilia*, 7(6), 47-62.
- DÚL János (2018a): *A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány.
- DÚL János (2018b): *A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal*. PhD-disszertáció. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- FAZAKAS Zoltán József (2023): A családi gazdasági társaságok és a szindikátusi szerződések lehetséges kapcsolódásai. *Debreceni Jogi Műhely*, 20(1-2), 99-124.
- FUGLINSZKY Ádám (2015): *Kártérítési jog*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- GÁL Judit (2013): A kényszertörlesztés ellentmondásai II. *Céghírnök*, 23(4), 3-4.
- GÁL Judit (2022): A közkereseti társaság és a betéti társaság megszűnésének új szabályai. *Gazdaság és Jog*, 30(1-2), 52-54.
- KISPÁL Beáta (2023): Egy családi vállalkozás sikere és bukása egy hirtelen haláleset és egy változó kamatozású devizahitel (devizaalapú) hatása következtében. *Gazdaság és Jog*, 31(4), 45-51.
- KODAY Zsuzsanna (2023): A Ctv. 92. §-hoz fűzött kommentár. In: BÁNKI-HORVÁTH Mária et al.: *Nagykommentár a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvényhez*. Budapest: Wolters Kluwer. 2023. 09. 14. Online: <https://uj.jogtar.hu/#>
- LÉNÁRDNÉ MALETICS Borbála (2021): A gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésének a jogi személy mögött álló természetes személyek magatartásával összefüggő okairól – különös figyelemmel a kényszertörlesztési eljárásra. *Gazdaság és Jog*, 29(4), 13-17.
- LÉNÁRDNÉ MALETICS Borbála (2022): Öröklési jogi szabályok érvényesülése a társasági jogban. *Közjegyzők Közlönye*, 69(4), 27-43.
- MOLNÁR Szabolcs – PÁLOS Ildikó – TITKOS Csaba – CSÖVÁRI István (2022): *Generációváltás a családi vállalkozásokban – Nem csak a vagyon sorsa a tét*. Veszprém: Generációk Partnere.
- PAPP Tekla (2013): *Opuscula Civilia. Magánjogi látület*. Szeged: Lectum Kiadó.

PAPP Tekla (2014): Vázlatos áttekintés a jogi személyről az új Polgári Törvénykönyv apropóján. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2(2), 150-159.

A Ptk. jogi személyeket szabályozó harmadik könyvének egyik jelentős és a jogirodalomban élénk vitát kiváltó újítása volt, hogy alapvető kiindulópontként a létesítés szabadsága körében az eltérést engedő (diszpozitív) szabályozást határozta meg.

A jogirodalmi álláspontok meglehetősen eltérőek voltak a szabályozási megoldás megítélésében: voltak, akik üdvözölték a diszpozitivitás főszabállyá tételét, mások szerint ez nem fenntartható. Kérdésként merült fel és eltérő eredményre jutottak annak megítélésében is, hogy mely jogviszonyokra terjed ki pontosan az eltérés szabadsága [Ptk. 3:4. § (2) bekezdés], de talán még nagyobb polémiát jelentett annak eldöntése, hogy az eltérés korlátait [3:4. § (3) bekezdés] miként tudjuk meghatározni: hol van a Ptk.-nak kifejezetten eltérést tiltó rendelkezése és mely eltérések érintik a védett személyi körbe tartozó jogalanyokat vagy a törvényes működés feletti felügyelet érvényesülését.³⁵

E meglehetősen eltérő álláspontoknak azonban volt egy jellemző és közös konklúziója: végső soron a bírói gyakorlat fogja esetről esetre eldönteni mind a szabályozási megoldás alkalmazhatóságát, mind a részletszabályok pontos tartalmát.³⁶ Érdeemes ezért a hatálybalépés követő évtized – nem túl számos – bírói gyakorlatát megvizsgálni: valós problémát jelentet-e ezeknek a jogirodalomban felvetett kérdéseknek a megválaszolása, továbbá hogy miként töltötték ki tartalommal a Ptk.-nak e rövid, de annál vitatottabb paragrafusát.

A jogirodalomban gyakran hivatkozott ún. diszpozitivitási-teszt lépései a bírósági határozatokban is visszaköszöttek. E tanulmányban én is e teszt lépéseinek megfelelő sorrendben fogom bemutatni a kigyűjtött határozatokat: először azt vizsgálom mely jogviszonyokban merült fel az eltérés lehetősége, másodsor azt tekintem át mely esetekben tekintette a bíróság, hogy a Ptk.-nak eltérést egyedileg tiltó szabálya állapítható meg, míg az utolsó részben áttekintem azokat a határozatokat, amelyek a védett személyi kör (hitelezők, munkavállalók, tagok kisebbségének) jogait nyilvánvalóan sértő eltérést vizsgálták vagy

³⁴ Egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Civilisztikai Tanszék.

³⁵ A teljesség igénye nélkül lásd: KISFALUDI András (2006): Kógencia és diszpozitivitás a társasági jogban. *Gazdasági Jog* (8), 3-10.; GADÓ Gábor (2013): Kógens-e a diszpozitív? *Céghírnök*, (9), 3-5.; BODZASI Balázs: Főbb változások az új Ptk.-nak a jogi személyekre, valamint a gazdasági társaságokra irányadó közös szabályaiban, *Céghírnök*, (8), 3-7.; JÓJÁRT Eszter (2014): Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben - elméleti alapvetés, *Magyar Jog*, 12., 673-685.; SÁRKÖZY Tamás (2015): Még egyszer a Ptk. jogi személy könyve állítólagos diszpozitivitásáról. *Gazdaság és Jog* (11), 8-13.; METZINGER Péter (2015): Diszpozitivitás és/vagy kógencia a magyar társasági jogban. *Fontes Iuris* (3-4), 42-55.; FERENCZY Tamás (2014): A kógencia és a diszpozitivitás a Ptk. társasági jogi szabályaiban I-II-III, *Céghírnök*, (4), 13-14., (5), 11-14., ill. 2015/6., 3-6.; AUER Ádám (2016): A diszpozitivitás jelentősége a társasági jogban. *Magyar Jog* (7-8), 395-404., AUER Ádám (2017): „A gép forog” – Kógens társasági jogi szabályok a Ptk. előtt és után. *Polgári Jog*, (12); PÁZMÁNDI Kinga (2018): A társasági döntéshozatal néhány alapkérdése, *Gazdaság és Jog*, (6), 10-14., VÉKÁS Lajos (2018): A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban, *Magyar Jog*, (7-8), 385-391., VEZEKÉNYI Ursula (2020): A diszpozitivitás és kógencia kérdésköre a társasági jogi szabályozásban. *Gazdaság és Jog*, (11-12), 44-47.

³⁶ Erre utalt a fent idézett tanulmányok mellett a miniszteri indokolás is, amikor előrevetítette, hogy: „[a] kiinduló pontjában és alapvetően eltérést engedő (diszpozitív) szabályozás az alkalmazás kezdeti szakaszában felvethet jogértelmezési problémákat, amelyeket végső soron majd a bírói gyakorlatnak kell megoldania.”

amikor a felek arra hivatkoztak, hogy az eltérés a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza.

1. A diszpozitivitás érvényesülési köre

A Ptk. 3:4. § (2) bekezdése meghatározza azokat a jogviszonyokat, ahol a diszpozitivitás érvényesülhet: a jogi személy tagjai, illetve alapítói az egymás közötti, a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során térhetnek el a Ptk. jogi személyekre vonatkozó szabályaitól. Ez a rendelkezés kijelöli azt személyi és tárgyi kört, amelyben az eltérés lehetősége felmerülhet. Ha az adott kérdés nem tartozik bele e szabályozási körbe, akkor nincs helye további vizsgálatnak, mivel az adott szabálytól való eltérésnek – a jogszabály kifejezett felhatalmazása hiányában – nincs helye.³⁷ Aprónak tűnő rendelkezés, de a gyakorlatban mégis jelentősége volt, hogy az eltérésre csak a Ptk. jogi személyekre vonatkozó szabályaitól van lehetőség, továbbá csak a létesítő okiratban.

1.1. Részvénykönyvbe történő betekintés korlátozása

A Kúriának egy törvényességi felügyeleti eljárás alapján indult ügyben³⁸ a részvénykönyvbe történő betekintés feltételhez kötése tárgyában kellett állást foglalnia a kógenca-diszpozitivitás kérdésében. A konkrét eljárásban ugyanis a kérelmezett zártkörűen működő részvénytársaság alapszabálya a részvényeseken kívülállók tekintetében jogi érdekeltség igazolásához kötötte a részvénykönyv adataiba való betekintést.

A Kúria határozata szerint ilyen eltérésre nincs lehetőség, ugyanis ez a rendelkezés ellentétes a Ptk. 3:247. § (1) és (2) bekezdésében foglalt, a részvénykönyvi adatok nyilvánosságát rögzítő szabályával. A Ptk. 3:4. § (2) bekezdésében írtak szerint eltérésre a jogi személy tagjai (részvényesei) egymás közötti, a jogi személy tagjainak a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása körében és csak a (3) bekezdés korlátozó rendelkezéseinek szem előtt tartása mellett van mód. A Kúria megállapította, a részvénykönyv adataiba kívülálló részére betekintést biztosító törvényi rendelkezések célja a részvénytársaság tulajdonosi szerkezete megismerhetőségének korlátok nélküli biztosítása. E szabályok a részvényeseken kívülállók számára nyújtanak garanciális jellegű jogot, amely az alapszabály által nem korlátozható, feltételhez nem köthető. A részvénykönyvbe kívülálló által történő betekintésre vonatkozó szabályok tehát kógensnek, attól az alapszabályban jogszerűen eltérni nem lehet, e rendelkezés nem tartozik a Ptk. 3:4. § (2) bekezdése által meghatározott körbe.³⁹ A konkrét ügyben ezt azt jelentette, hogy a kérelmezett társaság jogszabálysértő módon zárta el a kérelmezőt a részvénykönyvbe való betekintéstől a jogi érdekeltség igazolásának hiányára hivatkozással, ezért a vele szemben alkalmazott törvényességi felügyeleti intézkedés (pénzbírság kiszabása) jogszerű volt.

Veress Emőd az ítélet elemzésében – mindamelllett, hogy egyetért annak fő megállapításával – kiemeli, hogy a Kúria e döntésében kógensnek minősített egy olyan rendelkezést, amelytől az eltérést a Ptk. nem kifejezetten, csak a norma tartalmából levezethető közvetett módon,

³⁷ CKOT 2014:05:21:1. számú állásfoglalás. A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 2014. május 21-23-án megtartott ülésén elfogadott állásfoglalások. Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/ckot-allasfoglalasok>

³⁸ Kúria Gfv.VII.30.112/2016/5. számú határozat (közzétéve: BH 2017.124).

³⁹ A kúriai döntés részletesebb elemzését lásd: AUER 2017 i.m. [16]-[23].

hallgatólagosan tiltja. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy az az előírás miszerint az eltérést a Ptk. tiltja valójában egy tágabb kategória, mint a kifejezett tiltások esete.⁴⁰

Ahogy arra Dzsula Marianna⁴¹ is rámutatott, természetesen e betekintési jog gyakorlásával megszerzett ismeretek, adatok felhasználása csak jogszerű lehet, a visszaélésszerű joggyakorlás polgári jogi és büntetőjogi jogkövetkezményeket vonhat maga után. E visszaélésszerű joggyakorlás volt többek között a tárgy korábban az Alkotmánybíróság eljárásának is, amely során a Gt. szabályait⁴² vizsgálva kellett állást foglalni a részvénykönyvbe történő betekintés jogának alkotmányosságáról. A Kúria határozatához hasonlóan az Alkotmánybíróság is azt mérlegelte, hogy milyen érvek szólnak a részvénykönyv nyilvánossága mellett. Határozatának indokolásában – többek között – rámutatott, a betekintés jogának szabályozásával a jogalkotó átláthatóvá teszi a gazdasági társaságot, jelentős segítséget ad a részvénytársasággal kapcsolatba lépni kívánó kívülállók üzleti döntéseinek meghozatalához, az esetleges kockázatok felméréséhez, védi a hitelezői érdekeket. Kiemelte továbbá, hogy a betekintés joga emellett hatékony eszköz lehet a vállalatok közötti összefonódások ellenőrzésében, a gazdasági verseny szabadságának és tisztaságának biztosításában is.⁴³

Érdeemes még kiemelni, hogy az ismertetett kúriai határozat alapján a Ptk. 3:247. § (1) bekezdés szerinti iratbetekintési jog kógens és elviekben nem korlátozható, a részvénykönyvbe történő betekintés megtagadása miatt törvényességi felügyeleti eljárást viszont csak az kezdeményezhet, aki jogi érdekelttségét valószínűsíti.⁴⁴ A Ctv. 77. § (1) bekezdés c) pontja alapján ugyanis a törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását az kérheti, akinek az eljárás lefolytatásához jogi érdeke fűződik és e jogi érdekét valószínűsíti. A bírói gyakorlat alapján⁴⁵ a törvényességi felügyeleti eljárás nem szolgálhat eszközül egyéni jogsérelmek orvoslásához, továbbá a cég működése és a kérelmező helyzete közötti távoli összefüggés, így például a kérelmező és a cég közötti polgári jogi, munkajogi vagy egyéb jogvita önmagában a jogi érdekelttség megállapításához nem elegendő. Nem állapítható meg a törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatásához fűződő jogi érdek fennállta, ha a kérelmező valamely jogot, kötelezettséget a kérelmezett társaság törvényes működésének helyreállítása nem érinti.⁴⁶

Mindezekből pedig az következik, hogy jogi érdekelttség hiányában törvényességi felügyeleti eljárás keretében nincs mód az iratbetekintési jog kikényszerítésére, ezért a Ptk. 3:247. § (1) bekezdése szerinti jog érvényesítésére csak egyéb polgári peres eljárásban van lehetőség.⁴⁷

⁴⁰ VERESS Emőd: Lehetséges-e Magyarországon bemutatóra szóló részvényt kibocsátani? *Megjegyzések a magyar társasági jog kógenáciájáról és diszpozitivitásáról. Gazdaság és Jog*, (10), 21-25.

⁴¹ DZSULA Marianna (2017): A gazdasági társaságok szervezeti és működési kereteit meghatározó diszpozitív és kógens szabályok I. *Polgári Jog*, (10), [8] pont.

⁴² A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) 202. § (10) bekezdésének második mondata - a Ptk. rendelkezéseivel egyezően - harmadik személyek számára bármiféle jogi érdek valószínűsítése nélkül lehetővé tette, hogy betekintheessenek a részvénytársaság részvénykönyvébe.

⁴³ Alkotmánybíróság 563/B/2007. AB határozat.

⁴⁴ Lásd ezzel kapcsolatban Fővárosi Ítéltábla ÍH 2016.114. sz. alatt közzétett eseti döntését.

⁴⁵ Lásd például Fővárosi Ítéltábla 16.Cgtf.44.122/2008/5., Cgtf.16.44.059/2014. számú határozat.

⁴⁶ Lásd továbbá: VEZEKÉNYI Ursula (2023): A törvényességi felügyeleti eljárás. In: BÁNKI-HORVÁTH Mária - BODOR Mária Zsuzsanna - GÁL Judit - KODAY Zsuzsanna - RÓZSA Éva - VEZEKÉNYI Ursula: *Nagykommentár a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, (online, 77. §-hoz írt magyarázat).

⁴⁷ Erre a megállapításra jutott: GÁL Judit (2023): A részvénytársaság. In: WELLMANN György (szerk.): *Polgári Jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára*. ORAC, Budapest, (online, 3:247. §-hoz írt magyarázat).

1.2. Lehet-e egy kft-nek igazgatósága?

A Fővárosi Ítéltábla egy változásbejegyzési eljárásban azt a kérdést vizsgálta, hogy lehet-e a korlátolt felelősségű társaságnak igazgatóság az operatív irányító szerve az egyszemélyű vezető tisztségviselő (ügyvezető) helyett. A konkrét ügyben ugyanis a társaság olyan változásbejegyzés iránti kérelmet terjesztett elő, amely szerint ezentúl a társaságnál öt főből álló igazgatóság működik, a társaság cégjegyzésére az igazgatóság tagjai önállóan jogosultak. Arra hivatkozott, hogy az igazgatóság megválasztására a cég működésének sajátosságai adtak okot, indoka és célja a belső felelősség megosztása. A társaság négy átfogó tevékenységi körét tekintve mindegyik igazgatósági tag a rábízott területet önállóan képviseli és felelős érte a többi igazgatósági taggal szemben is. E területek összefüggnek, azonban nem feltétlenül kell egymás konkrét feladataival foglalkozniuk. Az elnök a munkáltatói jogok gyakorlója a munkavállalók és a tagok felett.

Az elsőfokú bíróság a változásbejegyzési kérelmet elutasította, azonban a másodfokú bíróság e határozatát megváltoztatta, mivel álláspontja szerint a Ptk. az eltérést nem tiltja. A másodfokú bíróság – többek között – rámutatott, a Ptk. ugyan nem tartalmazza, hogy korlátolt felelősségű társaság esetében az ügyvezetést testületi szerv is elláthatja, azonban egyetlen rendelkezése sem tiltja ilyen szerv igazgatóság néven történő létrehozását, és annak elhatározását, hogy a társaság vezető tisztségviselői az ügyvezetési feladatokat testületként lássák el.

A társaság létesítő okiratának ügyvezetésre irányadó szabályai a Ptk. korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozó speciális szabályaitól eltérnek, azokhoz képest újító jellegű rendelkezéseket tartalmaznak. Ezeket az eltérő szabályokat megvizsgálva azonban a Fővárosi Ítéltábla szerint nem állapítható meg olyan körülmény, amely azt támasztaná alá, hogy az igazgatóság létrehozása sértene a társaság hitelezőinek, munkavállalóinak, illetve a tagok kisebbségének jogait, vagy akadályozná a törvényességi felügyelet érvényesülését. Ez a szabályozás kizárólag a társaság belső jogviszonyait, szervezeti-működési szabályait érinti, ami a Ptk. 3:4. § (1) és (2) bekezdéseiben foglaltak értelmében a tagok szabad rendelkezésének tárgya a Ptk. 3:4. § (3) bekezdésében meghatározott korlátok között.⁴⁸

Az ítéltábla döntésében elsősorban a kft. testületi ügyvezetésének lehetőségét vizsgálta és jutott – álláspontom szerint is helyesen – arra a következtetésre, hogy azt nem tiltja a Ptk., továbbá ez az eltérés egyéb érdekeket sem sért. E testületi szerv igazgatóságnak történő elnevezése ugyanakkor már vitatható, mivel fogalmilag az a részvénytársaság ügyvezetését jelenti [Ptk. 3:282. § (1) bekezdés]. Ez a szóhasználat könnyen megtéveszthető lehet, azt a látszatot kelti, hogy az ügyvezetést ellátó testület valójában egy kft.-nél tőkeerősebb részvénytársaság képviselője. Ha esetleg igazgatótanácsnak hívnák, akkor abból (az adott kft. szervezeti felépítését erre vonatkozó cégjegyzéki adat hiányában nem ismerő) kívülállóknak arra is következtethetnek például, hogy e társaságnál a felügyelőbizottság feladatait is ellátó testület is működik. Egyes gazdasági társaságokhoz kapcsolódó fogalmak felcserélhetősége további félreértésekhez is vezethet⁴⁹, ezért álláspontom szerint az adott jogi személy olyan szabályától

⁴⁸ Fővárosi Ítéltábla 16.Cgf.47.076/2014/2. számú végzés (közzétéve: BDT 2015.3272).

⁴⁹ Ha például a kft. többségi befolyással rendelkező tagját beltagnak neveznénk, az ilyen többséggel nem rendelkezőket pedig részvényesnek stb.

nem lehet eltérni, ami az adott típus lényegi tulajdonságát megjeleníti, meghatározza. Az igazgatóság pedig egyértelműen a részvénytársaság sajátossága.

1.3. Csak a létesítő okiratban lehet eltérni?

A jogi személy határozatának bírósági felülvizsgálata iránti perben a felperes keresetében az alperes szövetkezet közgyűlésén meghozott határozat hatályon kívül helyezését kérte a Ptk. 3:37. § (1) bekezdése alapján. Egyebek mellett arra hivatkozott, hogy a legfőbb szerv ülésére a Ptk. 3:17. § (4) bekezdésében írtaktól eltérően nem az alperes székhelyén került sor, holott ettől eltérő szabályozást az alperes létesítő okirata nem tartalmaz. Az alperes – többek között – arra hivatkozott, hogy a tagok egyetértésével hívták össze a közgyűlést a székhelytől eltérő címre, mivel itt állnak rendelkezésre a megfelelő technikai feltételek az ülés lebonyolításához, ez a tagok előtt köztudomású volt.

A Szegedi Ítéltábla ítéletének⁵⁰ indokolása szerint a keresettel támadott közgyűlési határozat jogszabálysértő, mivel a közgyűlés székhelytől eltérő helyszínre történő összehívása nem volt szabályszerű. A közgyűlés megtartásának helyszíne a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása körébe tartozó kérdés, amelyben a szervezet eltérhet a Ptk. 3:17. § (4) bekezdésében írt szabálytól, de erre a Ptk. 3:4. § (2) bekezdése értelmében csak a létesítő okiratban kerülhet sor. Ha a szervezet létesítő okirata a Ptk.-ban foglalt főszabálytól – miszerint a jogi személy ülést székhelyén tartja – nem tartalmaz eltérést, a közgyűlést a székhelyen szükséges megtartani, ezért ilyen esetben a közgyűlés összehívása is csak akkor szabályszerű, ha a meghívó a társaság székhelyét jelöli meg a közgyűlés helyszínéül. A közgyűlés alperes székhelyétől eltérő helyre történő összehívása olyan súlyos jogszabálysértés, ami önmagában indokoltá teszi az ülésen hozott határozatok hatályon kívül helyezését.⁵¹ A Ptk.-tól való eltérés szabadságának tehát egy fontos feltétele, hogy azt a létesítő okiratba kell foglalni, nem elegendő a gyakorlatban mellőzni a jogi személyekre vonatkozó egyébként diszpozitív szabályokat. A Ptk.-tól eltérő működés és határozathozatal ugyanúgy jogszabályellenes, ha azt nem rendezik a létesítő okiratban.

A következő lépés, hogy van-e az eltérést egyedileg tiltó szabály [Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *a*) pont], míg az utolsó kérdésként azt kell megválaszolni, hogy az eltérés nyilvánvalóan sérti-e a védett személyi körbe tartozók (hitelezők, munkavállalók, tagok kisebbségének) jogait vagy akadályozza-e a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését.

2. Van-e eltérést egyedileg tiltó szabály?

2.1. Vételi jog kikötése az alapszabályban

A Kúria egy szerződés létre nem jöttének megállapítása iránti perben⁵² abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy egy részvénytársaság alapszabálya tartalmazhat-e olyan rendelkezést, amely eltér a Ptk. más könyveiben szereplő kógens szabályoktól.

⁵⁰ Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.303/2019/4. számú ítélet.

⁵¹ Ezzel egyezően foglalt állást a Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.066/2017/8. számú ítéletében, amikor kimondta, hogy a Ptk. tagok egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyára, valamint a jogi személy szervezetére és működésére vonatkozó diszpozitív szabályaitól kizárólag a létesítő okiratba foglaltan térhetnek el egyező akarattal.

⁵² Kúria Gfv.VII.30.188/2019/4. számú ítélet (közzétéve: BH 2020.243).

A konkrét ügy előzménye szerint a zártkörűen működő részvénytársaság alperes alapszabály-módosítása egyfajta szankcióként olyan új rendelkezést vezetett be, amely szerint vételi jogot kötnek ki a társaság javára az ún. „bad leaver” besorolás alá kerülő részvényes társaságban lévő összes részvényére. Szindikátusi szerződés tartalmazta a „bad leaver” fogalmát és azt az eljárást is, amely alapján egy részvényes ilyen besorolást kaphat. A vételár vonatkozásában a szindikátusi szerződés azt tartalmazta, hogy a társaság jogosult a „bad leaver”-nek bizonyult félnek a társaságban tulajdonolt részvényeit a piaci ár 5 %-ának megfelelő árfolyamon visszavásárolni. A társaság közgyűlése külön határozatokban rögzítette, hogy a felperes „bad leaver”-nek minősül, majd felhatalmazta a vezérigazgatót, hogy a felperes valamennyi részvénye vonatkozásában a kikötött vételi jogot gyakorolja. Az alapszabályt módosító közgyűlési határozat meghozatalában a felperes nem vett részt, azt nem írta alá, ahogy a részvénytársaság sem.

A felperes keresetében arra hivatkozott, hogy a per tárgyát képező részvények vonatkozásában nem jött létre adásvételi szerződés a felek között, így azoknak továbbra is a felperes tulajdonosa. A Kúria döntésének kiindulópontja alapvetően az volt, hogy a Ptk. a részvényre vonatkozó vételi jog alapításának lehetőségét két helyen is szabályozza a részvénytársaságokra vonatkozó címben. Egyrészt ismeri a visszaváltható részvényt, amely a részvénytársaságnak az adott részvényfajta tekintetében biztosíthat vételi jogot [Ptk. 3:239. § (1) bekezdés *a*) pont]. A Ptk. 3:219. § (2) bekezdése pedig azt rögzíti, hogy a részvényes szerződéssel többek között vételi jogot köthet ki. E szerződés akár a részvénytársasággal is megköthető, de ilyen megállapodás a felperes és az alperes között nem jött létre, a fenti jogot biztosító visszaváltható részvényfajta létrehozására sem került sor.

Az eldöntendő jogkérdés tehát az maradt, hogy alapítható-e a részvényes tulajdonát képező részvényekre vételi jog az alapszabályban, avagy csak a vételi jog jogosultjának, tehát a részvénytársaságnak és a részvényesnek mint a vételi jog kötelezettjének kifejezett, kölcsönös és egybehangzó nyilatkozatával jöhet létre. E körben vizsgálendő volt, hogy a Ptk. 3:4. § (2) bekezdésének rendelkezése folytán ez a kérdés diszpozitív rendelkezésnek tekintendő-e arra tekintettel, hogy az a részvényeseknek a részvénytársasághoz való viszonyát érinti.

A Kúria rámutatott, a diszpozitivitás az adott szabályozás mellett nem érvényesül, figyelemmel a 3:4. § (3) bekezdésében írtakra is. A társaság részvényesei nem térhetnek el a Ptk. kógens, az 5:13. § (2) bekezdésének a tulajdonost megillető rendelkezési jogra vonatkozó rendelkezéstől, illetve a 6:63. § (1) bekezdésében ugyancsak kógensen érvényesülő alapvető szabálytól, amely szerint a szerződés (az adott tényállás mellett a vételi jogot alapító szerződés) a felek akaratának kölcsönös és egybehangzó kifejezésével jön létre.

A felperes a közgyűlésen nem vett részt, nem szavazta meg az alapszabály per tárgyát képező rendelkezését, és az alapszabály módosítást jogosultként az alperes sem írta alá, így közöttük a vételi jogot alapító alapszabályi rendelkezés, figyelemmel a Ptk. 6:225. §-ában írtakra, nem jött létre. A Ptk. 6:225. §-a értelmében tehát részvényre a részvénytársaság javára vételi jog – a visszaváltható részvény kivételével – a részvényes mint kötelezett és a részvénytársaság mint jogosult közötti megállapodás alapján jöhet létre, az alapszabály-módosításban nem.

A joggyakorlatból további példaként említhetők a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *a*) pontjára azok a határozatok, amelyek a fogalommeghatározó (definitív) rendelkezések vonatkozásában állapították meg az eltérés tilalmát. A Fővárosi Ítéltábla például egy közgyűlési határozat

hatályon kívül helyezése iránti perben⁵³ a Ptk. rendelkezéseitől eltérés korlátjaként nevesítette a fogalom meghatározást tartalmazó (definitív), a szabályozott jogintézmény lényegét alkotó, továbbá attól el nem választható szabályok és a harmadik személyekre is kiterjedő rendelkezéseket: ilyenek tekintette a részvényfajta fogalom meghatározását tartalmazó (definiáló), a dolgozói részvény lényegét alkotó, attól el nem választható szabályokat, amelyektől eltérni nem lehet.⁵⁴

3. Védett személyi kör jogainak nyilvánvaló sérelme

3.1. Határozatképesség eltérő szabályozása

A Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b)* pontjában szereplő védett személyi kör közül a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti fordulatát⁵⁵ vizsgálta a Kúria egy társasági határozat bírósági felülvizsgálata iránt indult perben.⁵⁶

A perbeli tényállás szerint, az alperes társasági szerződése azt tartalmazta, hogy a taggyűlés határozatképes, ha a tagokat szabályszerűen meghívták, és azon a tőzstőke legalább fele, vagy a leadható szavazatok többsége képviselve van. A társaságnak három tagja volt: a felperes 50 %-os részesedéssel (150 szavazattal), illetve további két tag 25-25%-os részesedéssel (75-75 szavazattal). A felperes azért kérte a társaság határozatainak hatályon kívül helyezését, mert álláspontja szerint a taggyűlés nem volt határozatképes, ugyanis a Ptk. 3:18. § (1) bekezdése a leadható szavazatok több mint felét képviselő szavazásra jogosult részvételét kívánja meg, ő pedig a hivatkozott határozatok meghozatalában nem vett részt.

A Kúriának első lépésként azt kellett vizsgálnia, hogy a Ptk. 3:18. § (1) bekezdésében rögzített szabályozástól a társasági szerződésben el lehet-e térni.

A Kúria utalt a Ptk. 3:4. § (2) bekezdésében írtakra, amely szerint többek között a jogi személy szervezetére és működésére vonatkozó Ptk. rendelkezések diszpozitívak. A legfőbb szerv ülése határozatképességének meghatározása a társaság belső, fenti körbe eső szabályozásának minősül, így a Ptk. rendelkezésitől történő eltérést a 3:4. § (2) bekezdése kifejezetten megengedi.

Ezt követően a Kúriának azt kellett vizsgálni, hogy a 3:4. § (3) bekezdésében írtak az eltérést nem tilalmazzák-e. A (3) bekezdés *a)* pontja szerinti tilalom egyértelműen nem áll fenn, mivel a Ptk. 3:18. § (1) bekezdése vagy más Ptk. rendelkezés e bekezdéstől eltérésre vonatkozó tiltást sem általánosságban, sem meghatározott irányban nem tartalmaz. A Ptk. 3:191. § (1) bekezdése is a jelenlevők által képviselt szavazati jog mértékétől és nem a tőzstőke meghatározott hányadától függetlenül tekinti határozatképesnek a megismételt taggyűlést, azaz az utóbbinak nem tulajdonít jelentőséget, nem támasztja alá az adott rendelkezés kőgenciáját, annál is inkább, mert e szakasz más vonatkozásban kifejezetten tiltja a társasági szerződés eltérő rendelkezését, e tekintetben azonban nem.

⁵³ Fővárosi Ítéltőábla 13.Gf.40.715/2017/6-II. számú ítélet.

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Egy korai CKOT állásfoglalás már rögzítette, hogy e tilalom nem általában a kisebbség érdekeinek, hanem – a törvény szővegét szigorúan értelmezve – a kisebbség törvényben biztosított jogainak a tiszteletben tartását szolgálhatja lásd: CKOT2014.05.21:1. számú állásfoglalás.

⁵⁶ Kúria Gfv.VII.30.266/2018/9. számú ítélete, megismerhető PJD 2020.3. szám alatt is.

A 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontja körében felsoroltak közül az adott tényállás mellett annak lehet jogi relevanciája, azt szükséges megvizsgálni, hogy a perbeli társasági szerződés a kisebbség érdekeit sérti-e, ugyanis akkor sem lehet a Ptk. rendelkezéseitől eltérni, ha az (a hitelezők és a munkavállalók mellett) a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti.

A Kúria a másodfokú bíróság eltérő álláspontjára tekintettel hangsúlyozta, a korlátolt felelősségű társaság esetén, figyelemmel a Ptk. 3:164. § (2) bekezdésében írtakra, a szavazati jog főszabályként a törzstőkéből történő részesedés arányában illeti meg a tagokat, de e szabály diszpozitív, ettől a társasági szerződésben el lehet térni. Így lehetséges olyan eset is, amikor a törzstőke nagyobb arányát képviselő tag a szavazatok csupán kis hányadával rendelkezik. A perbeli társasági szerződés azonban nem ilyen tartalmú. A tagokat törzsbetétek arányában illeti meg a szavazati jog, tehát a törzstőkében való részesedésük arányában jogosultak a szavazati jog gyakorlására.

Ugyanakkor a Kúria rámutatott arra is, hogy a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontja körében nem általánosságban kell abban a kérdésben állást foglalni, hogy egy adott, a Ptk. diszpozitív rendelkezésétől eltérő létesítő okirati szabályozás (a törzstőke meghatározott hányadának jelenlétéhez kötött határozatképesség) elméletileg bizonyos tényhelyzetekben a kisebbség érdekét nyilvánvalóan sérti, sértheti-e.⁵⁷ Vizsgálni kell, hogy az adott tényállás és az adott konkrét eltérő rendelkezés mellett fennáll-e a kisebbség érdekeinek nyilvánvaló sérelme. A Kúria megítélése szerint az, hogy ki tekintendő kisebbségnek a 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontja alkalmazása körében, nem egyértelmű. Az nem feltétlenül tűnik egyértelműen azonosnak a Ptk. Harmadik könyv XVIII. fejezetében a kisebbségvédelmi szabályok között meghatározott, a szavazati jogok öt, vagy legalább öt százalékával rendelkező taggal/tagokkal, de az biztos, hogy a törzstőke felét képviselő és a leadható szavazatok felével rendelkező tag kisebbségnek nem tekinthető. A társasági szerződés adott rendelkezése az alperes tagi összetétele mellett adott esetben a felperes egyedüli részvételével is biztosítaná a szabályszerűen összehívott taggyűlés határozatképességét, így az adott tényállás mellett a Ptk. szabályai nem zárják ki, hogy a létesítő okiratban a taggyűlés határozatképességét az adott módon szabályozza.⁵⁸

3.2. Személyes érintettség a döntéshozatal során

Társasági határozat bírósági felülvizsgálata iránti perben⁵⁹ abban a kérdésben kellett a Fővárosi Ítéltáblának állást foglalnia, hogy a kisebbségvédelmi szabályok miatt jogsértő-e az a taggyűlési határozat, amely szerint a vezető tisztségviselő tag a személyét érintő napirendben szavazhat.

⁵⁷ Bodzási és Jójárt kérdésként veti fel, hogy van-e különbség érdek és jog között. A törvény jogokról beszél, így – véleménye szerint – ebből arra lehet következtetni, hogy a hitelezők, a munkavállalók, vagy a kisebbségi tagok érdekeinek a sérelme önmagában még nem alapozza meg a törvénytől való eltérés tilalmát. BODZÁSI (2013): 3-4., JÓJÁRT (2014): 674-675. Ugyanerre a problémára hívja fel a figyelmet: DZSULA Marianna (2014): Miért kógens a diszpozitív? I. *Céghírnök* (2) 4. A Ptk. törvényjavaslatának indokolása az érdeksérelmet, a Ptk. a jogsérelmet említi, a kettő pedig nem ugyanazt jelenti. Ha a Ptk.-ból indulunk ki, mivel a jogok kifejezést használja, arra is következtethetünk, hogy a hármas személyi kör sérelme önmagában nem alapozza meg a törvénytől való eltérés "tilalmát".

⁵⁸ Kúria Gfv.VII.30.266/2018/9. számú ítélete. Ez az indokolás részben választ ad arra a jogirodalomban felmerült kérdésre is, hogy vajon a sérelem realizálódása szükségképpen vagy csak lehetséges feltétel, avagy elég a sérelem reális jövőbeli veszélye is. Lásd: JÓJÁRT (2014): 675.

⁵⁹ Fővárosi Ítéltábla Gf.40.185/2021/5. számú ítélet.

A perbeli társaságnak két tagja volt: a felperes 236 db szavazatra jogosító üzletrésszel, a vezető tisztségviselő tag 255 db szavazatra jogosító üzletrésszel. A keresettel támadott társasági határozat – többek között – úgy rendelkezett, hogy a társaság vezető tisztségviselői vagy leendő vezető tisztségviselői tagja az e tisztséget érintő döntéshozatal során, így különösen a megválasztását és visszahívását érintő határozat meghozatala során a szavazásban részt vehet.

A felperes a Ptk. 3:19. § (2) bekezdés *a*) és *f*) pontjára hivatkozással kérte a társasági határozat hatályon kívül helyezését, amely kimondja, hogy a határozat meghozatalakor nem szavazhat az, akit a határozat kötelezettség vagy felelősség alól mentesít, vagy a jogi személy terhére másfajta előnyben részesít; vagy aki egyébként személyesen érdekelt a döntésben. Álláspontja szerint a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontja alapján nem lehet eltérni a fenti rendelkezéstől, mert az eltérés a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti.

A Fővárosi Ítéltábla helyt adott a keresetnek, mivel úgy ítélte a társaságban a tagok jelenleg fennálló részesedésére és az annak alapján kialakult szavazati jog mértékére figyelemmel a taggyűlési határozat tartalma nyilvánvalóan sérti a kisebbség jogait, ugyanis a kisebbség véleménye teljesen irreleváns lenne az adott tárgykörben. A taggyűlési határozat tartalma a tagok részesedése és szavazati aránya mellett azt eredményezi, hogy a többségi tulajdonos tag akarata érvényesülne kizárólagosan annak ellenére, hogy személyesen érdekelt a döntésben.

A Fővárosi Ítéltábla több helyen is hangsúlyozta indokolásában, hogy az adott társaság tulajdonosi összetétele, az üzletrészek és a szavazatok arányára tekintettel állapította meg, hogy az eltérés nem megengedett. Ez a fajta megközelítés jellemezte a korábban ismertetett kúriai álláspontot is, amely szerint a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontja körében nem általánosságban kell abban a kérdésben dönteni, hogy egy adott, a Ptk. diszpozitív rendelkezésétől eltérő létesítő okirati szabályozás elméletileg a kisebbség jogait nyilvánvalóan sérti, sérheti-e hanem azt kell vizsgálni, hogy az adott tényállás és az adott konkrét eltérő rendelkezés mellett fennáll-e a kisebbség érdekeinek nyilvánvaló sérelme.⁶⁰

Ezzel egyező álláspontra jutott a Szegedi Ítéltábla is a Gf.I.30.304/2015/8. számú határozatában, amikor – általános megfogalmazásban – kifejtette, a Ptk. 3:19. § (2) bekezdése olyan garanciális szabály, amelynek célja, hogy kiküszöbölje a döntéshozatalból az érdekkonfliktusból adódó torzító hatásokat. A Ptk. diszpozitivitása nem írja felül a jogvédelmi, garanciális jellegű szabályokat, következésképpen az attól való társasági szerződésbeli eltérés nincs összhangban az elfogadott társasági jogelvekkel. A felsorolt tényállások olyanok, amelyek mellett személyes érdekelttség miatt nem várható az, hogy a tag kizárólag a jogi személy érdekei alapján alakítsa ki döntését, ezért a szavazásban való részvétele torzítaná a szavazás eredményét, az ilyen szavazatok nem lennének alkalmasak a jogi személy akaratának megjelenítésére. A Szegedi Ítéltábla szerint a Ptk. 3:19. § (2) bekezdésében rögzítettek olyan szabályok, amelyek feltétlen érvényre juttatása jogvédelmi és garanciális okokból elengedhetetlen. Végezetül megjegyezte a másodfokú bíróság, hogy egyébként a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b*) pontja egyedi tilalom nélkül is tiltottá teszi a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sértő, a jogszabály rendelkezésétől eltérő szabályozás lehetőségét.

Érdekesség, hogy a Ptk. hatálybalépését megelőzően a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (CKOT) is foglalkozott ezzel a kérdéssel és látszólag az ismertetett

⁶⁰ Uo.

bíróági döntésekkel ellentétes álláspontot fogadott el. A CKOT2014.05.21:2. számú állásfoglalás fő kérdése szintén az volt, hogy kizárhatják-e a tagok (részvényesek) a Ptk. 3:19. § (2) bekezdés *a)-f)* pontjaiban foglalt rendelkezéseknek vagy azok közül egyes rendelkezéseknek az alkalmazását.

A tanácskozás résztvevői egyetértettek abban, hogy a megjelölt tartalmú létesítő okirat a tagokon kívül más nem érint, és nem sérti a Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b)* pontja szerinti személyi kör érdekeit sem. Eltérés esetén ugyanis nem elvesznek, hanem többletjogot adnak a szavazásból kizárt tag számára. A többség álláspontja szerint ezért a Ptk. 3:19. § (2) bekezdésének *a)-f)* pontjaiban meghatározott, a szavazásból kizárt tagokat felsoroló rendelkezések diszpozitívak, ezért a tagok rendelkezhetnek úgy a létesítő okiratban, hogy a döntéshozó szerv határozathozatala során ezeket a rendelkezéseket (vagy egyes rendelkezéseket) nem alkalmazzák és ezt a személyi kört nem tekintik olyannak, mint akitől a döntés tárgyilagos megítélése nem várható el. A tanácskozás álláspontja szerint a jogi személy döntéshozó szerve által hozott valamennyi határozat bírósági felülvizsgálata kérhető, amely elegendő kontrollt jelent a kisebbség számára. A felügyelőbizottság tagját megillető, a Ptk. 3:35. § szerinti bírósági felülvizsgálat kezdeményezésének a joga pedig akkor is biztosítja a jogi személy hitelezői jogainak a megóvását, ha nem jogosultak a perindításra. A Ptk. [3:2. § (2) bekezdés, 6:541. §] illetve más jogszabályok [Cstv. 33/A. §, 63. § (2) bekezdés, 63/A. §; Ctv. 118/A. §, 118/B. §] szabályozzák a tagoknak és a vezető tisztségviselőknek a jogi személy, valamint a harmadik személyekkel szembeni felelősségét, amelyek megfelelő garanciát jelentenek a hitelezők és a kisebbség számára a tagok vagy az ügyvezetés visszaélészerű magatartásaival szemben annak ellenére, hogy a Ptk. nem tartalmazza a Gt. 20. § (7) bekezdésében írt, a tagok határozathozatallal összefüggő felelősségi rendelkezést.⁶¹ A felszólalók többsége nem értett egyet azzal, hogy ezek olyan garanciális jellegű rendelkezések, amelyek diszpozitivitása ellentétes a szabályozás logikájával.^{62,63}

A védett személyi kör szempontjából vizsgálta a Debreceni Ítéltábla az eltérés lehetőségét egy korai határozatában,⁶⁴ és kimondta, hogy a társasági szerződés olyan szabályozásának tilalma, amely az osztalék (osztalékelőleg) kifizetéséről a tagokra nézve a Ptk.-nak a társaság által teljesített kifizetéseket szabályozó XXVI. Fejezetében foglaltaknál kedvezőbb rendelkezést tartalmaz, hitelezővédelmi célzatú kógens szabály. Annak azonban az ítéltábla szerint nincs akadálya, hogy a tagok egymás közötti viszonyukban az osztalékfizetés tekintetében a törzsbetétek arányától eltérjenek. Ez tehát lehetőséget teremt arra, hogy a tagok az egyes üzletrészekhez eltérő – a törzsbetét nagyságához viszonyítottan több, vagy arányában kevesebb – szavazati jogot, vagy osztalékhoz/osztalékelőleghez való jogot rendeljenek a társasági szerződésben.⁶⁵

⁶¹ A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) 20. § (7) bekezdése szerint azok a tagok (részvényesek), akik olyan határozatot hoztak, amelyről tudták, vagy az általában elvárható gondosság mellett tudhatták volna, hogy az a gazdasági társaság jelentős érdekeit nyilvánvalóan sérti – ha törvény kivételt nem tesz –, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a társasággal szemben az ebből eredő kárért.

⁶² A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának 2014. május 21-23-án megtartott ülésén elfogadott állásfoglalások. Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/ckot-allasfoglalasok>

⁶³ A szavazásra jogosultak kizárásával foglalkozik még: PÁZMÁNDI 2018: 13-14.

⁶⁴ Debreceni Ítéltábla Gf.III.30.718/2014/6. számú ítélet.

⁶⁵ Uo.

4. Törvényes működés feletti felügyelet érvényesülését akadályozza

4.1. A perindítási határidő eltérő meghatározása

A Ptk. 3:4. § (3) bekezdés *b)* pontjának utolsó fordulata tiltja az eltérést, ha az a jogi személy törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza. Egy korai állásfoglalás fogalmazta meg, hogy ez alatt nemcsak a Ptk. ilyen cím alatt megjelölt, a jogi személy törvényes működésének biztosítékeként megjelölt eljárásokat, hanem valamennyi, a jogi személyek nyilvántartását végző bíróságok által lefolytatható speciális eljárást is érteni kell.

A Kúria előtt indult felülvizsgálati eljárás⁶⁶ tényállása szerint, a perbeli vadásztársaság alapszabálya úgy rendelkezett, hogy a közgyűlés határozata ellen a kézbesítéstől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül nyújtható be kereset a bírósághoz. A Ptk. 3:36. §-a viszont nem a kézbesítéstől, hanem a tudomásszerzéstől számítja a határozat hatályon kívül helyezése iránti per megindításának határidejét. Ennek a konkrét perben azért volt jelentősége, mert a felperes az adott közgyűlésen jelen volt, így a tudomásszerzés időpontja korábbra esik, mint az írásbafoglalt határozat kézbesítése.

A Kúriának tehát abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a Ptk. szabályozása a jogi személyek határozatainak felülvizsgálatát, idetartozóan a perindítási határidő meghatározását illetően eltérést engedő diszpozitív norma, avagy kógens, ezáltal a felperes keresetére a Ptk. 3:36. § (1) bekezdésében, avagy attól eltérően a perbeli alapszabályában meghatározott perindítási határidő-e az irányadó.

A Ptk. 3:4. § (3) bekezdése tiltja az eltérést akkor is, ha az a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza. A Ptk. a jogi személyek határozatainak bírósági felülvizsgálatát [3:35-3:37. §] a IV. Cím alatt a jogi személyek törvényes működésének egyik biztosítékeként ismeri el és szabályozza.

A Kúria álláspontja szerint a Ptk. 3:4. § (1)-(2) bekezdéséből, (3) bekezdés *b)* pontjából és a 3:35-3:37. §-aiból együttesen következik ezért, hogy a Ptk.-nak a jogi személyek határozatai felülvizsgálatára vonatkozó szabályozása – idetartozóan a perindítási határidő szabálya is [3:36. § (1) bekezdés] – kógens, e rendelkezésektől a jogi személy tagjai a létesítő okiratban nem térhetnek el.

A perbeli esetben tehát a kereset benyújtására a Ptk. 3:36. § (1) bekezdése volt irányadó, amely a jogi személy határozatának hatályon kívül helyezése iránti keresetet kettős időkorlát közé szorítja. A kereset benyújtását megszabja egyrészt egy szubjektív, harmincnapos határidő, amelyet attól az időponttól kell számítani, amikor a jogosult a határozatról tudomást szerzett vagy a határozatról tudomást szerezhetett volna; a perindítás további határideje objektív: a határozat meghozatalától számított egyéves, egyben jogvesztő határidő.⁶⁷

5. Összegzés

A vizsgált határozatokból megállapítható, hogy az új szabályozási módszerhez kötődő kezdeti aggodalmakat, előrevetített jogalkalmazásbeli nehézségeket a gyakorlat nem igazolta vissza. Egyetérthetünk Vékás Lajos megállapításaival miszerint a bírói gyakorlat példás kreativitással

⁶⁶ Kúria Pfv.VII.21.321/2020/4. számú végzés.

⁶⁷ Uo. [25]-[28] pontok.

válaszolta meg felmerült kérdéseket,⁶⁸ a felsőbbírószági gyakorlat alkotó módon segíti a Ptk. sikeres alkalmazását,⁶⁹ osztjuk Vezekényi Ursula végkövetkeztetését is, hogy a gyakorlatban nem okozott rendszerszintű problémát a szabályozási mód megváltoztatása.⁷⁰ Ennek kiemelt indoka természetesen az is, hogy kevés ügyben merült fel ez a jogkérdés, a cégek az alapítás során nem élnek gyakran a szabályozás eltérést biztosító lehetőségével, a gyors bejegyzésre törekednek, a társasági szerződések közel 90 %-át formanyomtatványon kötik, ahol a Ptk.-tól való eltérés lehetősége fel sem merülhet. Óvatosság jellemzi a cégeket: a döntési mechanizmus eltérő szabályozásával a társasági határozatok felülvizsgálatát, más esetben a törvényességi felüyeleti eljárást kockáztatják.

A vizsgált határozatokból megállapítható, hogy a leggyakrabban a cégbejegyzés, változásbejegyzési eljárások, a törvényességi felüyeleti eljárások, valamint a jogi személy határozatainak bírósági felülvizsgálata során merültek a Ptk. 3:4. §-ának jogértelmezésének kérdései. Azt is fontos rögzíteni a bemutatott jogesetek kapcsán, hogy vannak egyedileg mérlegelendő tényállások, tehát nem lehet minden Ptk. szabályhoz általános kijelentést tenni annak kógenciája vonatkozásában. Vizsgálni kell, hogy az adott tényállás és az adott konkrét eltérő rendelkezés mellett például fennáll-e a kisebbség érdekeinek nyilvánvaló sérelme.

Álláspontom szerint a társasági jog fejlődésének egy fontos mozgatórugója lehet az ilyen szabályozás, előhoz olyan kreatív megoldásokat, amelyek normatív szinten nem merültek fel, ugyanakkor így a bíróság által kontrollált módon válik egy társaság alapvető szabályozási eszközévé. Ha ismertté válik a megoldás, mint például a testületi ügyvezetés létesítése a kft. esetében, akkor más alapítók vagy már működő társaságok is szívesen élnek ezzel a lehetőséggel. Ahogy bővül e rendelkezés bírói gyakorlata, annál inkább világossá válnak majd az eltérés korlátai. E tanulmány keretében az eddigi gyakorlat ismertté vált eseteit mutattam be, reményeim szerint azok a megoldások, amelyek bár eltértek a Ptk. előírásától, de kiállták a bírósági gyakorlat próbáját, sikerességük esetén más társaságokat is arra ösztönözhet, hogy éljenek a diszpozitivitás lehetőségével.

Felhasznált irodalom

AUER Ádám (2016): A diszpozitivitás jelentősége a társasági jogban. *Magyar Jog* (7-8), 395-404.

AUER Ádám (2017): „A gép forog” – Kógens társasági jogi szabályok a Ptk. előtt és után. *Polgári Jog*, (12).

BODZÁSI Balázs: Főbb változások az új Ptk.-nak a jogi személyekre, valamint a gazdasági társaságokra irányadó közös szabályaiban, *Céghírnök*, (8), 3-7.

DZSULA Marianna (2014): Miért kógens a diszpozitív? I. *Céghírnök* (2) 3-5.

FERENCZY Tamás (2014): A kógencia és a diszpozitivitás a Ptk. társasági jogi szabályaiban I-II-III, *Céghírnök*, (4), 13-14., (5), 11-14., ill. 2015/6., 3-6.

GADÓ Gábor (2013): Kógens-e a diszpozitív? *Céghírnök*, (9), 3-5.

GÁL Judit (2023): A részvénytársaság. In: WELLMANN György (szerk.): *Polgári Jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára*. ORAC, Budapest, (online)

JÓJÁRT Eszter (2014): Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben - elméleti alapvetés, *Magyar Jog*, 12., 673-685.

⁶⁸ VÉKÁS (2018): 390.

⁶⁹ VÉKÁS Lajos (2021): A Polgári Törvénykönyv első hét évéről. *Jogtudományi Közlöny*, (3), 112.

⁷⁰ VEZEKÉNYI (2020): 44.

- KISFALUDI András (2006): Kógencia és diszpozitivitás a társasági jogban. *Gazdasági Jog* (8), 3-10.
- METZINGER Péter (2015): Diszpozitivitás és/vagy kógencia a magyar társasági jogban. *Fontes Iuris* (3-4), 42-55.
- PÁZMÁNDI Kinga (2018): A társasági döntéshozatal néhány alapkérdése, *Gazdaság és Jog*, (6), 10-14.
- SÁRKÖZY Tamás (2015): Még egyszer a Ptk. jogi személy könyve állítólagos diszpozitivitásáról. *Gazdaság és Jog* (11), 8-13.
- VÉKÁS Lajos (2018): A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban, *Magyar Jog*, (7-8), 385-391.
- VÉKÁS Lajos (2021): A Polgári Törvénykönyv első hét évéről. *Jogtudományi Közlöny*, (3), 101-112.
- VERESS Emőd: Lehetséges-e Magyarországon bemutatóra szóló részvényt kibocsátani? Megjegyzések a magyar társasági jog kógenciájáról és diszpozitivitásáról. *Gazdaság és Jog*, (10), 21-25.
- VEZEKÉNYI Ursula (2020): A diszpozitivitás és kógencia kérdésköre a társasági jogi szabályozásban. *Gazdaság és Jog*, (11-12), 44-47.
- VEZEKÉNYI Ursula (2023): A törvényességi felügyeleti eljárás. In: BÁNKI-HORVÁTH Mária - BODOR Mária Zsuzsanna - GÁL Judit - KODAY Zsuzsanna - RÓZSA Éva - VEZEKÉNYI Ursula: *Nagykommentár a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, (online).

Jogesetek jegyzéke

- Debreceni Ítéltábla Gf.III.30.718/2014/6. számú ítélet.
- Fővárosi Ítéltábla 13.Cgtf.43.716/2016/2. számú végzés (ÍH 2016.114)
- Fővárosi Ítéltábla 13.Gf.40.715/2017/6-II. számú ítélet.
- Fővárosi Ítéltábla 16.Cgf.47.076/2014/2. számú végzés (BDT 2015.3272).
- Fővárosi Ítéltábla 16.Cgtf.44.059/2014. számú végzés.
- Fővárosi Ítéltábla 16.Cgtf.44.122/2008/5. számú végzés.
- Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.066/2017/8. számú ítélet.
- Kúria Gfv.VII.30.112/2016/5. számú végzés (BH 2017.124)
- Kúria Gfv.VII.30.188/2019/4. számú ítélet (BH 2020.243).
- Kúria Gfv.VII.30.266/2018/9. számú ítélete (PJD 2020.3).
- Kúria Pfv.VII.21.321/2020/4. számú végzés.
- Szegedi Ítéltábla Gf.I.30.304/2015/8. számú ítélet
- Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.303/2019/4. számú ítélet.

Impresszum

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
Civilisztikai Tanszék

A kiadásért felel: Dr. Deli Gergely rektor

Cím: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Postacím: 1441 Budapest, Pf. 60.

E-mail: asztalos.zsofia.agnes@uni-nke.hu

Weboldal: <https://antk.uni-nke.hu/tanszekek/civilisztikai-tanszek/opuscula-civilia/az-opuscula-civilia>

ISSN: 2560-2039 (online)

A szerkesztőbizottság elnöke: Vékás Lajos akadémikus

A szerkesztőbizottság tagjai: Fézer Tamás egyetemi tanár, Fuglinszky Ádám egyetemi tanár,
Leszkoven László egyetemi docens, Papp Tekla egyetemi tanár
Szerkesztőbizottság titkára: Muzsalyi Róbert, egyetemi adjunktus